

नमो तस्य समवतो अरहतो सम्प्राप्नुद्दित

आनन्द भूमि

THE ANANDA BHOOMI
[BUDDHIST MONTHLY]

बुद्धसम्बत् २५३६

नेपालसम्बत् १९९२

बर्ष २०

आश्विन पूर्णिमा

काश्चला धव

धंक ६

दिक्कम्पसम्बत् २०४६

1992 A. D.

Vol. 20

आष्टिन

September

No. 6

“आनन्दभूमि” को जानकारी

- (१) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटी विहारगुठीद्वारा प्रकाशित हुने नेपालको पहिलो बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो । यो प्रत्येक पूर्णमासिको दिनसम्ममा निस्कनेछ । जुनसुकै महिनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ ।
- (२) यो आनन्दकुटी विहारगुठीको मुख्यपत्र हो । यसमा बुद्धधर्मसंग सम्बन्धित विषय छापिनेछ ।
- (३) लेखकद्वारा प्रकट भएका कुनै पनि विचारमा लेखकको उत्तरदायित्व लेखकमै हुनेछ, सम्पादकमण्डल हुनेछन् ।
- (४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा र अंग्रेजीमध्ये कुनै पनि भाषामा लेख पठाउन सकिन्छ र पठाइएका लेख फिर्ता पठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएको ले प्रतिलिपि आफूसँग राखी पठाउनु बाझ्छनीय छ ।
- (५) लेख पठाउदा पूरा साइजको कागजमा एकापटि मात्र लेखेर पठाउनुपर्नेछ ।
- (६) ग्राहकशुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउंमा आनन्दभूमि कार्यालयमा पठाउनुपर्छ । पत्रव्यवहार गर्दा आफ्नो ग्राहक संख्या तथा नाम र ठेगाना राम्ररी लेखिएको हुनु जरूरी छ । ठेगाना हेरकेर हुने भएमा एक महिनाअगाडि व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुपर्दछ । पत्रिका समयमा नपुगे लिखित सूचना दिने गर्नुपर्दछ ।
- (७) कुनैपनि लेख प्रकाशित गर्न वा नगर्न अधिकार सम्पादकमै रहनेछ ।
- (८) नेपालका कुनैपनि भाषामा लेख पठाउन सकिन्छ तर त्यसको लिपि देवनागरी हुनुपर्छ र लेखको सारांश नेपालीभाषामा लेखिपठाउनुपर्छ ।

★ ★

हनेज्या जुल

१११२ शँलागा ३० य-

ज्ञानमाला भजनखलः स्वयम्भूया ग्रन्थसालय् खलःया नायः विजुलिमान कसाःया सभापतित्वय् जूगु मुँज्याय् संगीतज्ञ, नृत्यविशारद व कलासाधक कान्छाबुद्ध वज्राचार्ययात ज्ञानमाला भजनयात सुरु० निसें योगदान व्यौह्य गुरु भाःया वस्पोलया जया॒जंक्व वच्चाःगु लसताय् वस्पोलयात हनेकथं मानार्थ ‘ज्ञानमाला संरक्षक जःपौ’ लःहाना॑ हनेज्या जुल ।

थुव्यलय् भिक्षु मैत्री॑ गौरव तयेमा॒ह्य कथं गौरव तःगुली॑ खुशि॒ व्यक्त यासे कान्छाबुद्धया देन-

यात मेपिसं लुमसंकूसां वस्पोलयात कीसं दुथे, फुबे हनागु हे कम खै॒ मखु॑ धैविज्यात । खलःया दुज प्रकाश तुलाधरपाखे॑ लसकुल न्वचु॑ विसे उबलय् या॑ स्त्रीशिक्षा विरोधी॑ समाजय् उपासिका॑ लक्ष्मीनानी॑ उपासिकां च्वःगु नारी॑ उत्साह थनेगु॑ म्येया॑ लय् छुना॑ कान्छाबुद्ध॑ थम्हं॑ हे हा॑गु खै॒ या॑ लुमन्ति॑ प्वंकादिल॑ शान्तरत्न शाक्यपाखे॑ हना॑-चिनाखे॑ न्यंकूगु॑ उनु॑ व्यलय् ज्ञानमाला भजनखलः स्वयम्भू॑ व दीपंकर भजनखलःपाखे॑ थीथी॑ देष्टा॑ देष्टा॑गु॑ जुल॑ कान्छाबुद्ध॑ थद्य॑ हे निपु॑ ज्ञानमाला भजन॑ न्यंका॑ ज्ञानमाला भजनया॑ क्यासेट॑ पिथनेगु॑ व वौद्ध॑ जान॑ क्या॑ प्याखे॑ दयेका॑ क्यनेगु॑ यायेमा॑ धैकथं॑ थह्य॑ न॑ फक्वचाकव ग्राहालि॑ यायेगु॑ वचं॑ न वियाविज्यात॑

आण्णदु भूमि

ध्यावस्थापक

सिक्ष मंत्रो

प्रकाशक]

आनन्दकुटीविहारगुरुठी

आनन्दकुटी, काठमाडौ

■★○★■

■★○★■

सम्पादक

सुवर्ण शाक्य

फोन नं २-१२८६५

पोष्टबक्स नं. १४१८

काठमाडौ

कार्यालय

'आनन्दभूमि'

आनन्दकुटीविहार

पोष्टबक्स नं. ३००७

स्वयम्भू, काठमाडौ

फोन नं. २-७९४२०

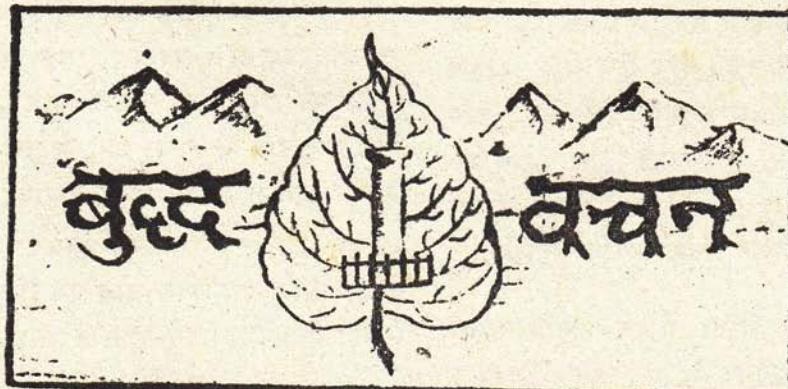
नवर-कार्यालय

श्रीघःविहार

नःघल टोल

काठमाडौ।

फोन नं. २-२७१५०

भूत, भविष्य तथा वर्तमानको बारे केहो पनि इच्छा नभएका, परिप्रहरहित

'म, मेरो' भन्ने नहुने व्यक्तिलाई म 'ब्राह्मण' भन्दछु।

सम्पादकीय

बुद्धको नाममा संस्था

संस्थाहरू खोल्दा कुनै एक विशिष्ट व्यक्ति-को नाउँमा खोल्ने इच्छा व्यक्त गरिएको धेरै ठाउँमा सुनिन्छ । विशिष्ट व्यक्तिको नाममा संस्था खोल्ने इच्छा शुद्ध र पवित्र भएमा त्यस्तो व्यक्तिको इच्छा र उपदेश अनुसार गुण स्मरण गरी व्यवहारमा पालन गरिने हुन्छ । पवित्र नाउँमात्र छानेर त्यस्ता व्यक्तिको गुणको विपरीत त्यस्ता संस्थामा काम हुन्छ भने त्यो ठूला व्यक्तिको दुर्नामको विषय बन्नेछ । त्यसरी ठूला व्यक्ति-हरूको नामलाई अगाडि सारी खोलिएका संस्थामा ती व्यक्तिहरूको गुणसित पटकै नमिल्ने काम भएको धेरै देखिन्छ । यसैले पवित्र संस्था खोल्दा उच्च व्यक्तिको दुर्नाम हुनेगरी त्यस्ताको नाउँलाई अगाडि सारेर शीर्षक राखिनु साहै बृणित काम हुनेछ । व्यापारिक होस् वा सामाजिक कुनैपनि संस्थालाई महापुरुषहरूको नाम दिन आफू पवित्र भएर सञ्चालन गर्न सकिएमा वास्तविक नाम तार्थक हुनेछ । यसरी बहुजनको हित चाहने जो-कोहीले पनि संस्था खोली नाउँ राख्दा राम्रो लागेर होइन गुण पालन गर्नको लागि हुनुपर्छ ।

यसैगरी बुद्धजस्ता पवित्र महामानवको नाममा संस्था खोलिएका धेरै पाइन्छन् । हुँदाहुँदा 'बुद्धजर्दा' को नामबाट जर्दामा बुद्धमार्का राख्ने,

'बुद्धतयारी लुगा' भन्ने नामले पसल खोलेर पाश्चात्य आधुनिक अर्वनग्न हुन चाहनेले लगाउने लुगाहरू बेच्ने, 'बुद्धकानुन सेवा' भनेर जुनसुकै फेलियाहरूका मुद्दा बोकी अदालतमा कूठ मूठ बयान दिन जाने आदि गरिएमा बुद्धको बदनाम हुनु सिवाय बुद्धको इज्जत राख्न खोजिएको कदापि हुन सक्दैन । बुद्धको नाम अगाडि आउँदैमा शान्ति हुने होइन न कि गुणस्तर युक्तको वस्तु हुने हुन्छ । कुनैपनि सहदयीले यसरी बुद्धको नाममा खडा गरिएको संस्थालाई श्रद्धाले हेर्नुसट्टा त्यसभित्रको क्रियाकलापलाई पहिले बुझेर त्यसप्रति निकट रहनु वा टाढा रहनेमा विवेक प्रयोग गर्नु आवश्यक छ ।

संसारमा नाम पवित्र होइन काम पवित्र हुनु आवश्यक छ । अपवित्र हातले पवित्र बस्तुलाई नै बिटुलो पारिदिन्छ, त्यसैले पवित्र हातले अप-पवित्र बस्तुलाई ग्रहण गर्नु पनि बिटुलो नै हुने हुन्छ । बुद्धको नाममा संस्था खोल्नु देखावटी हुनेछ भने बुद्धको उपदेश अनुसारको काममा सरिक हुने संस्था खोल्नु वास्तविक बौद्ध हुने हुन्छ । बौद्धहरू ने यतातिर ध्यानदिनु नितान्त आवश्यक छ

अर्जुन पाखिनको दृष्टिमा भावना कति सम्यक् कति मिथ्या !

— विश्व शास्त्र, पोखरा

आनन्दभूमिको वर्ष २० अंक ४ मा प्रकाशित
अर्जुन पाखिनको लेख “भावनाबाट मात्र बहुजन हित हुन
सक्तैन” यद्दन पाएँ। निर्धककसेग मनको अभिव्यक्ति पोखनु-
भएकोमा र विनां पूर्वाप्रिह उपर्युक्त लेख प्रकाशित गरिदिनु
भएको मा लेखक तथा प्रकाशक दुवैमा साधुवाद छ ।

श्री पाखिनको यस रचना मैले आजभन्दा छ—सात
बर्षग्राहाडि यद्दन पाएको भए धेरै सम्भव आज जुन
रूपमा प्रतिकृया व्यक्त गर्न गइरहेको छु सायद त्यसो
नभएर समर्थनमा टाउको हल्लाउन पुर्यो हुँला । मेरो
घरमा मेरो ठूलो दाज्यू विगत १८/२० बर्षदेखि नियमित
बिहान, बेलुकी ध्यान बस्दै आइरहनुभएको छ । छ—सात
बर्षग्राहाडि मलाई पनि श्री पाखिनलाई जस्तै उहाँको
ध्यानसाधना निरर्थक लाग्यो र कहिलेकहीं घर परि-
वारमा भन्ने पनि गर्थे कि त्यसरी ध्यान बसेर काल्ने
समय दुई पेसा आज्ञनमा खर्च गरेर बहुँखी, दरिद्रलाई
सहयोग गर्न सके लोक कल्याण हुने थियो । आँखा चिन्नेर
बसेर के फायदा, तर गनिमत मैले उसबेला पनि श्री
पाखिनले ज्ञें ध्यानभावना गर्नेहरूलाई ‘हुतिहारा’ भन्ने
शब्द चाहीं प्रयोग गरिन किनकि मलाई त्यसबेला पनि
यति त अवश्य थाहा थियो कि नियमित ध्यानभावना
गर्नु एरे गेरेको बसको कुरा होइन । त्यसैले मैले ध्यान-
साधनामा अभ्यस्त मेरा दाज्यूलाई ‘हुतिहारा’ शब्द प्रयोग
गर्ने गरेको भए मैले जीवनपर्यन्त पश्चात्तापमा बिताउनु-

पर्ने रहेछ, यो आज म प्रार्क विपश्यनामा साधनारत
रहेको कारण महसूस गर्न सकिरहेको छु । विशेषगरी
आजको तनावप्रस्त विश्वमा अविद्या र मिथ्यादृष्टिबाट
जन्मने राग र द्वेष जस्ता दुःखद क्षणहरू जुन आफ्ने
मात्र भोगेर नपुगी आपना घर-परिवार, इष्ट-मित्र, नाता-
कुटुम्ब र छर-छिमेकीले सम्म पनि भोग्न बाध्य हुन्दैन
लाई दोहरिन नदिन जीवन पर्यन्त विपश्यनालाई निरन्त-
रता दिनुपर्ने आवश्यकता मैले महसूस गरेको छु । यसबाट
आपनो इहलोक र परलोकभाव होइन घर-परिवार, इष्ट-
मित्र र छर-छिमेकको पनि सम्पर्क सुधन्ने र कल्याण हुने
देखेको छु ।

श्री पाखिनमूलक विचारलाई मैले व्यक्त गरेको
उपर्युक्त भनाइ पनि शायद बुद्धले विपश्यना भावनागरी
बा भनीं ध्यान गरी बुद्धत्व प्राप्त गरे भन्नेकुरा नितान्त
अवैज्ञानिक र अन्धविश्वासको गन्ध आउने कुरा भने
जस्तै लाग्छ होला । यदि यो दोष हो भने पनि, यो दोष
तपाईं हामीहरूको होइन । तपाईं हामी जस्ता बुद्धिवादी
र दर्शनविद् भनाउँदाहरूलाई समयको फेरोमा जाँतो
घुमाएँझे घुमाइराख्ने अविद्या र मिथ्यादृष्टि नै यसको
मूल कारण हो । किताबी ज्ञानले मात्र मानिस विद्वान्
हुँदैन, चशमामाथि चशमा थप्दैमा मात्रपनि मानिस दृष्टि-
बान् हुँदैन न त अस्पताल र स्कूल कलेज बनाउँदैमा त्यो
दानी हुँदै । स्व-अनुभव र अनुभूतिले मानिसलाई प्रज्ञा-

बान् र सम्यक् दृष्टिवान् बनाउंच । शील आचरण युक्त भएर दिइएको दानलाई दान भनिन्छ र पुण्य कार्य मानिन्छ । यही अनुभव र अनुभूति प्राप्त गर्नेको लागि मानिसले सम्यक् समाधिको अभ्यास गर्नु परेको हो र विपश्यनाको अभ्यास गर्नु परेको हो । यदि होइन भने सिद्धार्थ गौतम बुद्धले बहुजन हिताय र बहुजन सुखायको लागि प्रतिपादित मध्यममार्ग आयं अष्टाङ्गिक मार्गको आठौं मार्गको रूपमा 'सम्यक् समाधि' भनेर किन मार्ग दर्शन गर्नुहुन्थ्यो ? गम्भीर रूपले सोचनुपर्ने हुन्छ ।

कोहीपनि धर्मकि आँखा बन्द नगरी वा भनो आँखा नचिम्लिक्न समाधिमग्न भएको कस्तैले देखेको वा सुनेको छन् । समाधिको लागि चित एकाग्रता हुनु जरुरी मात्र होइन नितान्त आदश्यक छ । आँखा चारैतर नचाएर चित्तलाई एकाग्रतामा ल्याउनु फेरि त्यति ने असभव छ, त यस्तो स्थितिमा आँखा नचिम्ली सुख छन् । आँखा चिम्लेर बस्नुलाई ने श्री पाखिनले हुतिहारा भन्नुहुन्छ भने आखिर बुद्धले ने निर्विष्ट गरेको आयं अष्टाङ्गिक मार्गबाट बहुजन हिताय बहुजन सुखायको लक्ष्यसम्म पुग्नु ने कसरी ? कि स्कूल, अस्पताल खोल्ने दाताहरूले जैँ अरु कुनै धन्दाबाट पो पुग्ने हो कि ? होइन भने विषय बस्तुको गहनतम अध्ययन र अनुभूतिविना सस्तो लोकप्रियताको लागि कलम चलाइनु उपयुक्त हुँदैन कि ! लौ एकछिनलाई मानिलैँ विपश्यनाभावना गर्नेहरू हुतिहारा मै भएछन् रे, ठिकै हो तर बुद्धको जस्तो बैज्ञानिक धर्ममा ती हुतिहाराहरूले अर्हत्कल प्राप्त गर्ने सामर्थ्य कसरी राखे ? किनकि इतिहास साक्षि छ, बुद्धका समकालीन युद्ध भिक्षु भिक्षुणीहरू त्यही विपश्यना साधना बाट ने अर्हत् भएका छन् र बुद्धका अधिकांश धर्मदेशना-

हरू यसै वरिपरि केन्द्रित छन् । आकोस युक्त भएर होइन आकोस रहित भएर अश्ययन भननमात्र गर्नु आवश्यक छ स्वतः आहाराउन सकिनेछ ।

आफूले भनेको र गरेको मात्र ठीक हो भन्ने अहंकारजन्य मिथ्यादृष्टि संगको राग-द्वेष युक्त धारणा र राग द्वे घब्बाट प्रभावित रहेतापनि शील, समाधि र प्रज्ञा बढाएर मिथ्यादृष्टि हटाउन सकेको खण्डमा कोध, लोम, मोह जस्ता विकारयुक्त धारणालाई पनि हटाउन सकिन्छ । हामी सबै आ-आफू सुधिर्यो भने परिवार, समाज र देश सुधिन कतिबेर लाग्ने हुन्छ र ? यही जुनीमा, बर्तमानमा भोग्न पाइने सुखलाई पुनर्जन्मसम्म पछानु ने किन पछं र ? यही ने विपश्यनाको मूल मन्त्र हो । कस्तैलाई ठगेर, शोषण गरेर कमाएको सम्पत्तिले धर्मदान गरेर ऐश आजन गर्नुभन्दा कस्तैलाई नठानु, शोषण नगर्नु, हिसा-व्यभिचार नगर्नु ने ठूलो धर्म हो । यही प्रवृत्तिको विकास ने सतिपठानको अन्तर्निहित भावना हो । यस अर्थमा विपश्यनासाधकहरू हुतिहारा नभएर जीवनको यथार्थ सत्यलाई बुझ्ने प्रयत्न ने नगरी कोशौं टाढा रही सस्तो लोकप्रियता र कर्मकाण्डलाई ने आदर्श धर्म माझे-हरू वात्तबमै हुतिहारा हुन् । यो सत्य हो । ध्रुव हो ।

लोकनीति

जुन देशमा आफूलाई मान आदर हुँदैन, आफूलाई स्नेह गर्ने कुनै नाताकुटुम्ब हुँदैन, आफूले सिकेर लिने कुनै विद्या हुँदैन भने त्यस्तो देशमा एक दिन पनि नवस्तु ।

भौतिकवादी बुद्ध र संस्कार

- पुरुष शाक्यवंश

भगवान् बुद्धद्वारा प्रष्ट शब्दमा धर्मलाई उल्लेख गरेको सत्यता मनन र चिन्तन नगरी वैदिक दर्शनको कर्मफललाई अनुसरण गर्द आएको कारण बौद्धहरू बुद्धधर्म प्रहण गरेर जति गौरावान्वित भएका छन् त्यति ने अन्धविश्वास र अध्यात्मवादमा आधारित दर्शनलाई झेंगालेर अज्ञानी भएको मात्र नभई बुद्धधर्म ने अवमूल्यन हुन गएको छ र वैज्ञानिक आधारमा प्रतिपादन गरेको धर्मलाई अन्धविश्वास र अन्धमत्स्तिको दायराभित्र कुण्ठिएका धर्महरूको वंकिमा उभ्याएको छ । यो बुद्ध धर्मको दोष होइन, बुद्धधर्म प्रहण गर्ने बौद्धहरूको अदूर-दर्शिताको कारण हो । धर्ममा मार्ग विचलित भएको सम्बन्धमा कुनै एक दुई बौद्धहरूले मात्र होइन समस्त बौद्धहरूले अति संवेदनशील भएर विचार गर्नु आवश्यक छ ।

आज बुद्धधर्म, हिन्दूधर्मको शाखा बनाउन हिन्दूहरूले प्रचारप्रसार गर्द आएको विरोधमा बौद्धहरू सडकमा, सञ्चमा, सभागृहमा र संसदमा घाँटी ने सुको-गरी ठूलठूलो स्वरमा चिच्चाएको पाइन्छ । यो किन ?

वैज्ञानिक बुद्ध र अर्हत्हरूको पालामा-

“यथा हि चोरस्तथा हि बुद्ध-
स्तथागतं नास्तिक मात्रं विद्धि ।”

(वाल्मीकि रामायण, अयोध्याकाण्ड १०६-३४बाट)

बुद्ध र बुद्धधर्म प्रहण गर्ने बौद्धहरूलाई चोर भनी आरोप लगाउने नास्तिक भनी हेला गर्ने वैदिकवादीहरूले बुद्धको निर्वाण भएको १००० वर्षपछि, बुद्धधर्म हिन्दू-धर्मको शाखा हो भनी आदरपूर्वक झेंगालेर ब्राह्मणहरूले

युप्र पुराणहरू निर्माण गरेर बुद्धलाई पूजागरी गजराज वज्राचार्य, वैद्यभूषणद्वारा धर्मकीति मासिक पत्रिकामा लेख्नुभएको यस श्लोकलाई नमूनाको निर्मित गहाँ प्रस्तुत गर्दूँ ।

नमो बुद्धाय शुद्धाय देत्य दानव मोहिनी ।

(भागवत पुराण) १०-४०-२२

शान्तात्मा लम्बकर्णश्री गौरांगाश्र परावृतः ।

उद्धं पद्यस्थितो बुद्धो वरदा च अप्यकारकः ॥

(अग्निपुराण ४६-८)

नमो बुद्धाय शुद्धाय नमो मुक्ताय हेतवे ।

नमो नमो नमस्तुभ्यं मायिने वेदसे नमः ॥

(कर्मपुराण १०-४८)

यी सब कारण प्रष्ट छ । यो साँचे बुद्ध र बुद्ध-धर्मको वैज्ञानिक र आदर्श धर्म भएको ले बुद्धधर्मलाई प्रहण गरेको हो नकि यो धर्म राजाहरूदेखि साधारण देशका जनताहरूले र देशविदेशमा समेत प्रचार भएको शुद्ध धर्मको रूपमा गहन गरेको ले वैदिकवादीहरूले । बुद्धधर्म प्रहण गरेको एउटै कारण हो बौद्धहरूले पनि बुद्ध र बुद्धधर्मलाई वैदिकवादीहरूले जस्तै आचरण गरेको ले, नकि बुद्ध र धर्मलाई बौद्धहरूले वैज्ञानिक आधारमा आचरण गरेका ले ।

बुद्ध, अर्हत्हरू र शुद्ध अद्विकथाचार्यहरूको समयमा धर्म पूर्ण वैज्ञानिक आधारमा आधारित छ । यस धर्ममा अध्यात्मवादको नाममा अन्धविश्वासको नाम निसान नै थिएन होला कारण बुद्ध स्वयम् सर्वश्रेष्ठ वैज्ञानिक

हनुमन्त र बृद्ध र अर्हत्हरूले वैदिकबादीहरूको आत्मा, विश्व, प्राक् र परमात्मा भन्ने मनाइको ओर विरोध गर्दे आएको र आत्मवाहको जातमात लुबालूट ध्यवस्थाको बृद्ध विरोधी समेत हनुमन्त। अर्को अध्यात्मबादको नाममा अन्धविश्वासका अमंहरू लड्ने वैदिकबाद सिद्धान्तलाई बृद्ध विश्वास गर्नुहोस्। त्यसकारण वैदिकबादीहरूको निष्ठि बृद्ध र अर्हत्हरू धर्मविरोधी मात्र नभई धर्म दुर्मन पनि हुन्। यस कारण बृद्ध र अर्हत्हरूलाई वैदिकबादीहरूलाई ओर आस्तिक भनी लान्छना गरेका हुन्। बृद्ध र अर्हत्हरूलाई बृद्धवर्ममा विस्तार विस्तार विज्ञान हटाए गयो, लोप हुँदै गयो र त्यसको सट्टा वैदिकबादीहरूको अध्यात्मबाद र अन्धविश्वास बप्दे गयो। बृद्ध निर्वाण भएको करीब १००० बर्षपछि बृद्धवर्ममा विज्ञानबाद पूर्णरूपमा लोपभयो र त्यसपछि बौद्धहरूले पनि वैदिक धर्म अनुसार ध्यवहार गरे। यस प्रकारले बृद्धधर्म प्रतिदिन अबौद्धहुँदै गएको मोका छोपी बृद्धलाई विष्णुको नवौं अवतार बनाएर पुराणहरू रचना गरेको हुन्। साँचे भनूँ भने आज जुन भाव र आस्थाले बृद्धलाई पूजा गरिन्छ त्यो बौद्धसंस्कार अनुरूप नभई वैदिक बृद्ध अनुरूप हो यसमा शंका मात्रु आवश्यक छैन।

सङ्कल्पमा, जनमञ्चमा, सदनमा, हलमा र संसद्मा आज बौद्धहरू बृद्धधर्म हिन्दूधर्मको शाखा होइन भनी चिच्याएर हिंडन् आवश्यक छैन। यसको सट्टा बौद्धहरूले बृद्धधर्मको सिद्धान्त अनुरूप नभएको वैज्ञानिक आधार नभएको, जन्मराजद्वारा पाप र पुण्यको भोग स्वर्ण नरकमा गराउने विश्वास गर्ने वैदिक सिद्धान्तको कर्मफललाई संधैको निष्ठि बौद्धहरूले आपनो मनबाट निकालिदिनपर्छ, तिलांजली दिनुपर्छ र बृद्धधर्म-अनुरूप, बौद्ध संस्कार अनुसार धर्म ग्रहण गर्नुपर्छ। बौद्धहरूले वैज्ञानिक आधार

भएको बृद्धधर्मलाई ने ग्रहण गरेमा हिन्दूहरूको नवीं विष्णुअवतार बृद्ध आत्मणहरूको पुराणमा आठाउने छैन र हिजोसम्म हिन्दूहरूको नवीं अवतार विष्णु आजदेखि नास्तिक, जोर बल्लेल र बीदहरू चिच्याएर बृद्धधर्म हिन्दूधर्मको शाखा होइन भनी कराउन आवश्यक हुनेछैन।

“नाम-रूप” अथवा मन र पदार्थ बृद्धधर्मको प्रतिग्रहन र महत्त्वपूर्ण सिद्धान्त हो। त्यस्तै अर्को महत्त्वपूर्ण सिद्धान्तको रूपमा अनित्य, अनात्म र दुःख हुन् भने त्यस सिद्धान्तलाई कार्यान्वयन गर्ने शील, समाधि र प्रज्ञारूपी आर्याबृद्धाङ्गिकमार्ग हुन्। अनित्य, अनात्म र दुःख बौद्धहरूको धर्म सिद्धान्त हो भने, आर्याबृद्धाङ्गिकमार्ग बौद्धहरूको कार्य सिद्ध गर्ने कर्मक्षेत्र हो। यस आर्थिले सिद्धान्त र कर्म क्षेत्र एक अकिञ्चित पूरक हुन्। भनाइको मतलब अनित्य, अनात्म र दुःख शील, समाधि र प्रज्ञाको पूरक हो। यी दुवेका बौचमा नड र मासु जस्तो सम्बन्ध छ। अनित्य, अनात्म र दुःख बृद्धधर्मको शिर अथवा मस्तिष्क हो भने शील, समाधि, प्रज्ञा कार्य गर्ने हात खुट्टा हुन्। यस आर्थिले बृद्धको धर्मको शिरको रूपमा अनित्य, अनात्म र दुःख पदार्थहरूमा प्रतिक्षण नयाँ उत्पन्न हुने र पुरानो विलाएर जाने अनित्य सिद्धान्तलाई विज्ञानद्वारा प्रमाणित गरिसकेको छ भन्ने आर्याबृद्धाङ्गिक बृद्धधर्मको कर्मस्थान रूपमा भएको मन अथवा चेतना पनि अवश्य वैज्ञानिक आधार-युक्त भएको हुनुपर्छ कारण शिर वैज्ञानिक आधार भएको छ भने हात खुट्टा पनि अवश्य वैज्ञानिक आधार भएको हुनुपर्छ।

अर्को तरिकाबाट विचार गर्दा पदार्थमा जसरी अनित्य र अनात्म छ भने मन अथवा चेतना पनि बृद्धधर्म अनुसार पदार्थभन्दा सद गुणा सानो पदार्थ नै भएको ले यो पनि अनित्य अनात्म नै हो। मन अथवा चेतनाबाट

उत्पन्न गराउने कर्म अथवा कर्मफलमात्र जन्मराजबाट भोग गराउने नित्य किया कसरी बन्छ ? यो संभव ने छैन । यो पनि अनित्य हेतुबाट बद्रं अनित्य कृयामात्र हो । यसकारण यो क्रम जन्मराजबाट भोगगराउने स्वर्ग नरक नभई संस्कार हो । त्यसकारण संस्कार ने कर्म हो, संस्कार ने कर्मभोग गराउने जन्मराज हो भने संस्कार ने कर्मभोग गर्ने स्वर्ग नरक पनि हो । यस अर्थले प्राणीको कर्म वैज्ञानिक आधारभा छ तकि जन्मराजद्वारा स्वर्ग नरक भोग गच्छाउनेमा छ ।

संस्कार जन्मजन्मान्तरदेखि एक प्राणीबाट अर्को प्राणीको रूपमा संसरण हुँदै आएको हो । बाहिरी बातावरणलाई जब संस्कारले प्रतिकृप्या गर्छ तब कर्म बन्छ त्यसकारण संस्कार ने कर्म हो, जब कर्म बन्छ त्यसलाई भोग गराउन स्वयम् संस्कार ने कार्यरत हुन्छ, त्यसकारण संस्कार ने कर्म भोग गराउने जन्मराज हो । तब कर्म भोग गराउन कार्यरत हुन्छ । तब भोग पनि गराउन्छ रात्रो कर्म भएमा प्राणीको मन चञ्चल र आनन्द हुन्छ । सधैं अरुको कुमलो गर्ने मन वृद्धि हुन्छ, यसले अरुको साथ साथ आफूलाई पनि आकुल व्याकुल पार्छ । यही ने कर्मयोग गर्ने स्वर्ग नरक हो । त्यसकारण स्वर्ग नरक पनि संस्कारबाट ने हुन्छ ।

अटुकथाचार्यहरू र बौद्धहरूले भगवान् बुद्ध र अहंतपछि वैदिकवादी कर्मफल विचारलाई ने अपनाएर वैज्ञानिक आधार युक्त बौद्ध धर्मलाई अध्यात्मवाद र अन्धविविश्वासी धर्मको पंक्तिमा डोन्याएर लगेको हो ? यसको उत्तर हो विमानभन्दा वैज्ञानिकको पहिलो जन्म हुनु । यो वैज्ञानिक जगत्को निम्ति नयाँ र आश्चर्यको कुरा हो । आश्चर्य जति भएपनि सत्य सत्य ने हुनेछ । यस सत्यको सम्बन्धमा अल्बर्ट आइन्स्टाइनले सापेक्षवाद र

प्रतीत्यसमुपाद सिद्धान्तको माध्यमबाट प्रमाणित गरिएको छ । त्यसकारण बुद्धधर्म सर्वथेष्ठ धर्म-प्रबतारमात्र नभई सर्वथेष्ठ देज्ञानिक पनि हो । अटुकथाचार्यहरू बौद्धविद्वानहरू र बौद्धजनहरूले बुद्धलाई केवल धार्मिक महामानबाटो दृष्टिले मात्र हेर्ने गरेका छन् । बुद्धलाई वैज्ञानिक दृष्टिले पनि ओकाने कसैले कोशिस गरेको छैन । त्यसकारण मानिसहरूको निम्ति धर्म अनिश्चित, अस्थिर र संदिग्ध भएको पाइन्छ ।

जसरी बुद्ध राग, द्वेष र भोहद्वारा आपनो मन दूषित गर्न चाहनुहुन्न त्यस्ते मानिसले बुझन र सञ्चन क्षमताभन्दा परको धर्म प्रकाशनमा ल्याएर राग ध्वलाप गर्ने पनि चाहनुहुन्न । अर्को बुद्ध स्वयम् एक वैज्ञानिक भएको नाताले पनि मानिसले बुझने नसक्ने क्षमताभन्दा अति माथिको धर्म प्रकाशमा ल्याउन चाहनुहुन्न बरू त्यसको सद्गु समाज व्यवहारमा चलिरहेको सत्यधर्म नभएको ने किन नहोस् यो भगवान् बुद्धको आपने एक संस्कार हो । यही संस्कार अनुरूप वैज्ञानिकहरूको पनि त्यही संस्कार भएको कारण अथवा प्रामाणिक हुन सक्ने तथ्यलाई मात्र प्रकाशमा ल्याउने संस्कारलाई ध्यानमा राखी ग्यालिलियोले आफूले पत्तालगाएको सूर्यले पृथ्वीलाई परिक्रमा गर्ने नभई पृथ्वीले सूर्यलाई परिक्रमा गर्ने सिद्धान्त ३६ वर्षसम्म वित्वा पनि जनसाधारणले बुझन नसक्ने देखिएर त्यति अवधिसम्म पनि प्रकाश गरेनन् र ३६ वर्षपछि जब प्रकाश गयो त्यसबेला यो सिद्धान्त लोकसम्मति विपरीत भएको अभियोग लगाई ग्यालिलियोलाई प्राण दण्ड दिईयो । यो वैज्ञानिक भावनामाथि सीधा प्रहार भएको एउटा विडम्बना हो । यस्ते समाजमा अर्थको अनर्थ हुन सक्ने भावनालाई बुझनुभई कर्यां सत्यधर्महरू

प्रकाशमा ल्याउनु नभएको यस बुद्धवचनबाट आभास देखाउँछ । “सत्त्व प्राणीको मरणपछि पनि यो रहन्छ वा रहेदैन भनेर र अर्को यो संसार अन्तबान् हो वा होइन भन्ने सिद्धान्तहरू निःसन्देह निर्बाणिमा पुग्ने कारण धर्म-हरू नभएको कारणले यस चिष्ठिमा मैले उपदेश भनेमरेको छैन ।” (दि. नि. पोदपाल सुन.) यसबाट प्रध्य हुन्छ कि बुद्धबाट प्राणी मरणपछि कहाँ र कुन ठाउँमा

जान्छ भन्ने व्याख्या नगरेको कारणले बुद्ध र ग्रहत पछिका अटुकथाचार्यहरू र बौद्ध विद्वानहरू समेत अन्योल परिस्थितिमा परी पछि वंदिकबादीहरूको जन्मराजद्वारा स्वर्ग नरकमा कर्मभोग गराउने कर्मसिद्धान्तलाई ने अपनाएको हुनुपर्छ ।

शील संग्रह

अनु० दिव्यरत्न तुलाधर

बुद्धको अंश, सिद्धाइदियो वंश
हिंसादि कर्मले, गर्दै ल्यायो ध्वश ।

बुद्धको धर्ममा, निश्चय भएमा
शुद्धमार्ग भनी, रोक्ने गच्छो हिसा ।

अदत्तादानले, परलाई दुःख
दुःख दिने व्यक्तिलाई, हुन्दै कसो मुख ?

व्यभिचारी साथै, परदारसेवी
'म' भन्ने ब्रह्मण्डी, त्यही अविचारी ।

लुकिछिपी गरी, रूठावादी हुने
जाल फेल गरी, अरूलाई झोस्ने ।

मद्य-सेवी निस्सा, अंश लिने हिस्सा
आयु व्यर्थ गर्न, कुक्दै जाने किस्सा ।

त्यसै गयो 'शील' चित्त फेने गर्दा
भएन छ रति, दान गर्न इच्छा ।

‘शील’ हीन हुँदा, हुन्दै दुःखी दिन
नरकमा बस्दा, मन हुन्न खिन्न ?

के नेहरू बौद्ध थिए ?

- हरिश्चन्द्रलाल सिंह

“बुद्ध सबं सिद्धान्त र धार्मिक विश्वासमन्दा उच्च एवम् महान् थिए र उनको सात्त्विक सन्देशहरूले युग्मांदेखि मानवलाई आनन्द प्रदान गरेका छन् । शायद उनको शान्ति-सन्देश विगतको ऐतिहासिक कालमा भन्दा आजका दुखित र विचलित मानवलाई आवश्यक छ ।” यी विचारहरू पं. जवाहरलाई नेहरूका हुन् । हुनत यस्ता विचारहरू बुद्धको व्यक्तित्व र बौद्धदर्शनका सम्बन्धमा कैर्यों विद्वानहरूले अभिव्यक्त नगरेका हैनन् । बुद्धको प्रभावशाली, आदर्शमय र अलौकिक व्यक्तित्व र बौद्धधर्म अन्धविश्वास, कुसंस्कार र कुरीतिहरूलाई तिलाङ्गजली दिई मानवजीवनलाई कञ्चन र पावन पार्नका लागि पथप्रदर्शन गर्न नीतिशास्त्र र नरकमा आधारित दर्शन भएको ले बौद्धदर्शनले आधुनिक जनमानसमा खेदिलो प्रभाव पारेको छ ।

नेहरू पनि धेरै विद्वानहरूमध्ये एक हुन् जसलाई बौद्धदर्शनले अत्यन्त प्रभावित पारेको छ । आधुनिक भारतको निर्माणमा नेहरूले गरेको योगदानसेंग ऐसियाली मुलुकका मात्र नभै सारा विश्वका मानिसहरू परिचित उन् । नेहरूले स्वतन्त्रता संग्राममा निर्भाएको त्याग, तपस्था र स्वतन्त्रताको भूमिकापञ्चात् भारतको विकासकार्य निरन्तरता प्रदान गर्न देखाएको अदम्य साहस र र विशिष्ट राजनीतिक दूरदर्शिता सबंविदित छ । महात्मा नान्दोपण्ठि उनले भारतको नवनिर्माणमा गहन नेतृत्व द्वान गरेको कुरालाई सारा विश्वले मुख्य कण्ठले प्रशंसा

गरेको छ । मेरो विचारमा यी सबं कुरा उनको स्वतन्त्र चिन्तन, बैज्ञानिक पढ़तिमा आधारित विचार र अप्रभामी प्रवृत्तिले गर्दा ने संभव भएका हुन् ।

वास्तवमा नेहरूलाई बाल्यावस्थादेखि ने बौद्धधर्मले प्रभाव पारेको प्रतीत हुन्छ । यो कुरा उनी स्वयंले लेखेको आत्मकथामा प्रतिबिभित भएको छ । उनले १२ वर्षको कलिलो उमेरमा ने बौद्धदर्शनको अद्वितीय कृति “धर्मपद” पढेका थिए । उनले लेखेका छन्— ‘‘बुद्धको कथाले मलाई बाल्यकालमै आकर्षित गरेको थियो । बुद्धको जीवनीबारे लेखिएको एडविन आर्नोल्डको कविता “लाइट अफ ऐसिया” मेरा धेरै मनपन्ने कविताहरूमध्ये एक हो । मैले धेरै बौद्धस्थलहरू घुमें र देखें ।

... ... मलाई त्यहाँ मन नपन्ने युप्रे कुराहरू पनि थिए । तर्कसंगत नीतिमा आधारित सिद्धान्त बौद्धधर्मलाई बंग्याएर यसको स्वरूपमा बकवास अनावश्यक संस्कार र रीतिरिवाजहरू थोपारिएका थिए । बुद्धले चेतावनी दिँदा दिँदैपनि मानिसहरूले उनीलाई ईश्वर माने र मठ-मन्दिरमा मूर्तिपूजा गरेर राखेका थिए । मलाई यस्तो लाग्यो कि बुद्ध स्वयंले यी सबं कुराहरू देखेका भए उनी के सोच्ये होलान् !” (द डिस्कभरी अफ इण्डिया)

बौद्धवाडमयमा धर्मपदले विशिष्ट स्थान थोगटेको छ किनकि यसमा मानिसको लागि धर्मको बाटो देखाइएको छ । साँच्चे भन्ने हो भने मनुष्यजीवन र

समाजमा चिन्तनले धेरे ठूलो प्रभाव पार्दछ । अहिले हामी जे छाँ त्यो हात्र स्वचिन्तनको परिणाम हो । सोचाइ उत्तम भएको खण्डमा मानवजीवनको भवित्य रात्रो हुन्छ । बुद्धले धर्मपदमा हात्रो चंचल मनलाई वशीभूत गर्न सक्न वा जिन्नु नै मानिसको सर्वभन्दा ठूलो विजय प्राप्त गर्नु हो भनेर भनेका छन् । हामीले गहिर-एर विचार गरेको खण्डमा आपनो जीवनलाई मात्र नभै अप्रत्यक्षरूपमा संसारको नै रूप परिवर्तन गर्न सक्छौ । यसे कारणले गर्दा बौद्धधर्मलाई जीवनमार्ग पनि भनिन्छ । यदि कुनै व्यक्ति चिन्तनशील, जागरुक र स्वच्छ हृदयी छ तथा विवेकशील भएर उसले काम गर्दछ र आफूलाई संयमित राख्दछ भने उसको सदा यशवृद्धि हुने गर्दछ । यस्तै कुराहरूले नेहरूलाई प्रेरणा प्रदान गरेका हुन सक्छन् ।

धेरे मानिसहरूको भनाइ छ कि कसैको उत्तम नाम राख्दैमा सोही अनुसार उसले कर्म गर्न सक्छ भनेर सोच्नु मिथ्याभासमात्र हो । नेहरूको पहिलो नाम जवाहर अर्थात् अनमोल पत्थर थियो तर उपर्युक्त कथनको विपरीत नेहरू साँच्चे नै भारतका लागि अनमोल रत्न भएर निस्किए । नेहरूको बाल्यकाल बडो सुखस्यलमा हुक्को थियो तथापि उनी सेंधै गरिबी र अन्धविश्वासको दलदलबाट मुक्त भएको विशाल भारतको सपना देख्ने गर्थे । बहुर्चाचित पुस्तक “फिडम इन् मिडनाइट” का क्रान्सेली लेखकद्युत्यारी कालिन्स र डोनिनिक लापिएर-का अनुसार नेहरू संसारका अति आध्यात्मिक रूढीप्रस्त देशको एउटा नास्तिक नेता थिए । उनी पुरोहित, साधु, सन्त, भजन र पूजामा मस्त भिक्षु र सीखहरूलाई धृणा गर्दथे । वास्तवमा नेहरू कुनै व्यक्ति विशेषलाई ईश्वर मान्ने अवघारणाको विरोधी थिए । उनले आपनो कथामा

यो कुरा स्पष्टरूपले उल्लेख गरेका छन् । यसे सिलासिला-मा नेहरूले भनेका छन्— “बुद्धको जीवनीले मलाई धेरे प्रभाव पारेको छ । यो प्रभावको विश्लेषण गर्न कठिन छ तर यो निश्चय पनि धार्मिक प्रभाव हो । यद्यपि मलाई बौद्धधर्मको वरिपरि उब्जेको तथाकथित आडम्बरी धर्ममा दिलचस्पी छैन यो बुद्धको व्यक्तित्व हो जसले मलाई आकृषित गन्धो ।”

यस्तै कुरा नेहरूले स्वास्थ्य लाभको लागि आफू श्रीलंका जाँदा त्यहाँका बौद्धस्थलहरूको धर्मण गरेपछि आपनो आत्मकथामा लेखेका छन् । “अनुराधापुरमा मलाई बुद्धको सुतिरहेको पुरानो प्रतिमा मन पन्यो । यो प्रतिमाको तस्विर मेरो लागि एक अमूल्य भित्रको रूपमा परिणत भएको छ । बुद्धको बलियो शान्त आकृतिले मेरो मनलाई शान्त बनाउनुको साथै मलाई मानसिक बल प्रदान ग-यो” भनी नेहरूले लेखेका छन् ।

उनले आपना बहुर्चाचित पुस्तकहरू र सभा सम्मेलनहरूमा बौद्धदर्शन सम्बन्धी लेखेका र बोलेका छन् । नेहरू एक सफल राजनेतामात्र नभै एक महान् विचारको रूपमा विश्वप्रसिद्ध छन् । माथि उद्घृत गरिएका उद्गार-हरूको भरमा मात्र भन्ने नेहरू एक बौद्धमार्गी हुन् कि भनेर आशंका (प्रश्न) गरेको होइन । म आपनो मनको एउटा कुरा के भन्न चाहन्दू भने बौद्धमार्गी हुनलाई चौवरवस्त्र नै धारण गर्नुपर्दछ, विहारमा नै वस्नुपर्दछ वा गृहस्थी भै बौद्धरीतिरिवाज र संस्कृतिकै अवलम्बन गर्नुपर्दछ भन्ने बाध्यता छैन । गृहस्थी भै बौद्धधर्म अनुसार आचार विचारमा श्रेष्ठता त्याई व्यक्ति, समाज र विश्वको सेवा गनले पनि जुनसुकै व्यक्ति बौद्धमार्गी बन्न सक्छ । महायान बौद्धधर्ममा यस्तो उदार व्यवस्था भएको ले नै येरा वा स्थविरवाद बज्ज्यान बौद्धधर्मभन्दा

बढ़ी प्रचलित मएका हो। नेहरूनाई उपर्युक्त महायान बौद्धधर्मको एक परिभाषा अनुसार के बौद्धमार्गी भज्ञ सकिंदैन र ? हुन त कुनैपनि महान् व्यक्तिलाई आपनो बनाउने र भज्ञे परम्परा हात्रो समाजको पुरानो प्रचलन हो। बुद्धिलाई उनको प्रभावशाली व्यक्तित्व र समयसापेक्ष महान् विचारहरूले गर्दा हिन्दूहरूले विष्णुको अवतार मानेका छन्। एक बौद्धचिन्तक भएको नाताले म नेहरूलाई पनि बौद्धपंक्तिमा उद्धाउन लालायित भएको छु। संभवतः यो भेरो अज्ञानता र गलती पनि हुन सक्छ।

यतिसाक्ष होइन बुद्धवाट धेरै हृदसम्म नेहरू प्रचावित थिए भज्ञे कुरा उनके बहिनी विजयलक्ष्मी पण्डितले आपनो आत्मकथा “द स्कॉप अफ हायपिनेस्” मा लेखेकी छन्। उनको भनाइ अनुसार उनीलाई नेहरूले बौद्धधर्मको ढोका खोलिदिएका थिए। नेहरू बौद्धधर्ममा लीन रहेको कुरा पनि उनीले सोही पुस्तकमा लेखेकी छन्। इन्दिरा गान्धीको नामकरण गर्न बेलाको संस्मरण गर्दै उनी लेखिछन्— “बुद्धा (मोतिलाल) ले इन्दिराको नाम हात्रो आमा स्वरूपरानीके नामसँग मिल्दोजुल्दो गरी इन्द्राणी भनेर राख्न चाहनुभएको थियो तर यो नाम पुरानो खालको थयो भनेर धेरैले आलोचना गरेका ले अन्तमा “इन्दिरा” नै राख्ने निधो थयो। भाइ (जवा-

हर) लाल बौद्धधर्मसँग सम्बन्धित कुनैपनि वस्तु मनपर्ने भएको ले उसले इन्दिराको नामपछाडि “प्रियदर्शिनी” भनेर थिएदियो।” सम्राट् अशोकले पनि बुद्धको महान् आत्मा व्यक्तित्व र बाणी नाई चिरसमरणीय बनाउन बुद्धको मूर्ति निर्माण गराउनुका साथै त्यसमा अशोक प्रियदर्शिनी भनेर समेत लेखाएका थिए।

विजयलक्ष्मी पण्डितले लेखे अनुसार नेहरू बुद्धजयन्तीको पुण्यतिथिमा दिवंगत हुन चाहन्थे। नेहरूमा बुद्ध र उनको सम्देशप्रति अग्राध ज्ञानाद थियो र संयोगवश नेहरूको मृत्यु पनि बुद्धजयन्तीके दिनमा भयो।

अन्तमा म यो सानो चिन्तन ती महान् नेता र विचारक जसले केही वर्ष अघि आपनी बहिनी विजयलक्ष्मी पण्डितलाई लेखेको पवसाय अन्त गर्न चाहन्छु।

प्रिय नान्

आज बुद्धजयन्तीको पुनीत दिवस हो र २५०० वर्षअघि वैशाखी पूर्णचन्द्र उदाए जस्तै आज फेरि पनि त्यो दिन आएको छ। हात्रो युगमा पनि यसको विशेष महत्त्व भएको ले हामीले पनि भारतमा यस पर्वलाई धुमधामका साथ मनायों। हात्रा समस्त देशवासीहरू पनि बुद्ध जस्त महान् हुन सक्नु।

ज्ञान र उपदेशमा रमाउँछु

-- लक्ष्मी श्रेष्ठ

म जहाँ रहे पनि तिम्रै दर्शनमा

तिम्रै आकांक्षामा, तिम्रै उपदेशमा रमाउँछु।

सके म तिम्रै उपदेशमा जिन्दगी विताउनेछु,

सके म तिम्रै निशानमै जिन्दगी भुलाउनेछु

सके म तिम्रै कल्पनामा जिन्दगी सुसेल्नेछु।

रमाउँदिन म मात्र विज्ञानको चमत्कारमा,

मुल्दिन म मात्र भौतिकवादको सुख सयलमा

भगवन् ! म तिम्रै उपदेशको ज्ञानमा जिन्दगी विताउँछु।

अग्रश्रावक-धातुयात्रा

-- रत्नसुन्दर शाक्य

झण्डे एक शताब्दि (सन् १८५१-१९४७) सम्म विदेशिएके भारतका महान् विभूति सारिपुत्र र मौद्गल्यायान महास्थविरको अस्थिधातु जुन ग्रलेकजेण्डर कनिधमले लन्दन पुन्याएको थियो लाई दोक्षो विश्वयुद्ध शुरूहुनु-अगाडि सन् १९३८ में भारतमा फर्काउन “महाबोधिसमा” का प्रधानमन्त्री देवप्रिय बलि सिन्हा (सन् १९०४-६८) ले प्रयास शुरूगर्नुभएको थियो तर सम्पूर्ण कुरा ब्रिटिश सरकारको स्वीकृति समेत पदकापकीमात्र भएकी थियो, सन् १९३६ देखि विश्वयुद्ध शुरूभइहाल्यो। अतः युद्धकाल (सन् १९३६-४५) सम्म पवित्र धातु भारत फर्काउने कुरा बाध्यतावश रोकनुपर्यो। विश्वयुद्ध सकिनासाथ “महाबोधिसमा” का संस्थापक अनगारिका धर्मपाल (सन् १८६४-१९३३) का एक प्रमुख सम्बन्धित दया हेवावितारण सन् १९४७ को जनवरी महिनामा लन्दन पुग्नुभयो र २० फरवरी १९४७ का दिन त्यस अस्थिधातु भारतसरकार र महाबोधिसमाको तर्फबाट बहाँले ग्रहण गर्नुभएको थियो।

त्यस अस्थिधातु लिई वहाँ (Daya Hewavitarne) १४ मार्च १९४७ का दिन कोलम्बो (श्रीलंका) आइपुग्नुभएको थियो। श्रीलंकामा त्यस अग्रश्रावक-धातु ६ जनवरी १९४८ सम्म रहेको थियो। त्यस समयावधि-मित्रमा प्रायः सम्पूर्ण अद्वावान् सिहलवासीहरूले त्यस धातुको दर्शन गरेका थिए। धातु आगमनको बेला जुन रूपले भव्यताका साथ स्वागत गरेको थियो, त्यस्तै किसिमले ६ जनवरी १९४८ का दिन भारतको निमित्त

धातुको बिदाइ भएको बेलामा पनि भव्य रूपमा उत्सव सम्पन्न गरेको थियो।

१३ जनवरी १९४८ का दिन भगवान् बृद्धका दुई प्रधान शिथि सारिपुत्र र महामीद्गल्यायनको अस्थिधातु-लाई भारतभूमिले स्वागत गर्न पाइयो। त्यसदीनदेखि १६ मार्चसम्म तो धातु कलकत्ताको कलेज स्वागतरस्थित महाबोधिसमाका प्रधान कार्यालयको रूपमा रहेको “धर्मराजिक विहार” मा विशेषतः कलकत्ताबासी अद्वावान्हरूको निमित्त दर्शनार्थ राखिएको थियो। त्यस पवित्र धातुलाई पं. जबाहरलाल नेहरूले त्यही विहारमा आई दर्शन गर्न आउनुभएको थियो।

२० मार्च १९४८ देखि त्यस धातु विहारसरकारको आग्रहमा विहार प्रदेशमा ल्याइयो। पहिले राजगृहमा केही दिन राखेपछि विहार प्रदेशको राजधानी पटनामा भएको स्वागतसमारोहमा विहारसरकारका तत्कालीन प्रधानमन्त्रीले भन्नुभएको थियो।

“२५०० वर्ष के बाद सारिपुत्र और मौद्गल्यायनके पवित्र धातुओंका यह-प्रत्यावर्तन इस प्रान्त के लिए विशेष रूपसे अभिमान की बस्तु है, क्योंकि यह विहार (नालान्दा) के ही दो सुपुत्रों के धातु हैं, जिन्होने अपने ‘धर्म’ के प्रकाश से संसारभरको प्रकाशित किया।”

कात्तिकपूर्णिमाको रात सारिपुत्र महास्थविरको परिनिर्वाणको रात थियो, त्यस्तै कात्तिक पूर्णिमा आधुनिक युगमा तथागतको प्रथम धर्मचक्रवर्तनभूमि ऋषिपतन मृगदावन (सारनाथ) मा बनिएको “मूलगन्धकुटी

“विहार” को स्थापना (उद्घाटन) दिवसको दिन पनि यिथो अतः यस दिनको भ्रवसर लिई तथागतका अग्रभावक द्वयको अस्थिधातुको स्वागत अध्य रूपमा सम्पन्न गरेको थियो। यसको निमित्त उत्तर-प्रदेश सरकारले काढी मदत गरेको थियो। ३ नवम्बरदेखि १४ नवम्बर १९४६ सम्म सीधातु सारनाथमा दर्शन एवं पूजाको निमित्त रह्यो।

सन् १९५० मा अग्रभावकका अस्थिधातुले प्रमुखतः ३ राज्यमा यात्रा गरेका थिए—

१) बर्मा सरकारको निमन्त्रणामा ४ फरवरी १९५० का दिन बर्मा लगिएको थियो, यसको निमित्त स्वतन्त्र बर्मा (४ जनवरी १९४८ का दिन) पहिलो प्रधानमन्त्री ऊ. थांक नु धातु अंगीकार गर्न रंगनबाट (हवाई जहाजद्वारा) कलकत्ता आइपुरमुभएको थियो। “तीर” नामक जहाजबाट रंगन लागिएको अग्रभावकको अस्थिधातुलाई बर्मीसरकार एवं जनताले शानदार रूपमा स्वागत गरेको थियो। त्यस अस्थिधातु बर्मीमा साडे दुई महिनासम्म बर्मेलीहरूलाई दर्शनार्थ राखिएको थियो।

२) बर्मा सरकारको निमन्त्रणपछि दोस्रो निमन्त्रण भारतको आसामराज्य (प्रदेश) को बौद्धहरूमा विशेषतः आसामबौद्धसभा (All Assam Buddhist Association) को पूर्ण योग्य द्यवस्था अन्तर्गत आसाम लगिएको थियो।

३) तेत्रो निमन्त्रण काश्मीरस्थित लदाखका बौद्धहरूको आमन्त्रणमा २६ मई १९५० का दिन लेह (Leh) मा लगिएको थियो जहाँ त्यस धातु २४ अगस्त १९५० सम्म दर्शनार्थ राखिएको थियो। त्यसबेला ती धातुलाई बीचमा अवस्थित श्रीनगर र दिल्लीमा पनि राजकीयरूपमा स्वागतकार्य सम्पन्न गरेको थियो।

सन् १९५१ बा विशेषतः दुइवटा राज्यमा अग्रभावक धातुले यात्रा गरिएको थियो—

१) तिब्बत र सिक्किमराज्यका ब्रमुख एवं लामा गुरुहरूको निमन्त्रणमा २५ फरवरी १९५१ बा धातु त्यस-तर्फ पुन्याएको थियो, २३ अप्रिल १९५१ सम्म पवित्र धातु ती राज्यहरूमा अवस्थित थियो।

२) ६ नवम्बर १९५१ (२० कार्तिक २००१) का दिन तथागतका अग्रभावक सारिपुत्र र मौद्गल्यायन महास्थविर द्वयको अस्थिधातु काठमाण्डौको हवाई अड्डामा पुन्याइयो। दिनको २ बजे अस्थिधातु रहेको हवाईजहाज आकाशमा देखिएको केही क्षणपछि हवाईबानमा झोल्यो। क्रमशः धातुका साथ आउनुअएका महाबोधिसभाका प्रतिनिधि एवं अन्य अतिथिगणहरू पनि देखापर्न थाल्यो। महाबोधिसभाका प्रतिनिधि प्रमुखको मिक्तु शीलभद्र महास्थविरको हातबाट अस्थिधातु रहेको सुवर्णमय चेत्य “सारिपुत्र मोगल्लान पवित्र धातु स्वागत समिति” नेपालका सभापति हुनुभएका श्री ५ विभूत्वन बीर विक्रम शाहदेव (वि. सं. १९६३-२०११) अडाका साथ आपनो हातमा अस्थिधातु चेत्य लिइविसयो। त्यस पवित्र धातुलाई उचित स्थानमा राखी धातुको स्वागत सलामी एवं ३१ तोपका साथ गरेको थियो। त्यसपछात् सुसज्जित मोटरमा राखी अभूतपूर्व यात्राका साथ साडे ३ घण्टा बिताई नारायणहिटी राजदरबारमा पुन्याइएको थियो, जहाँ त्यस धातुले दुई रात निवास गरेको थियो।

८ नवम्बर १९५१ का दिन “महाबोधिसभा” का प्रधानमन्त्री ब्रह्मचारी देवप्रिय बलि सिन्हा (सन् १९०४-५८) को तर्फबाट श्री ५ एवं श्री ५ बडामहारानीले पवित्र धातुको दर्शन गरिबकसेको थियो। त्यसपछि मात्र पवित्र धातु सार्वजनिक रूपमा प्रदर्शन वा दर्शन गराउन कानितपुर (काठमाण्डौ) को टूँडिखेलमा निर्मित कलापूर्ण रूपमा बनाइएको विशाल मण्डपमा त्याइएको थियो।

त्यसदिन श्री ५ त्रिमुखन वीर विक्रम शाहदेवको समाप्तित्वम् स्वागत समारोह भएको थियो । संघनाथक मिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर संमुख पञ्चशील प्रार्थना गरी शुरूभएको त्यस समारोहमा तत्कालीन प्रधानमन्त्री श्री ३ मोहनशम्शेर, गृहमन्त्री देवप्रिय बलि सिन्हा, धर्मोदयसभा प्रधानकेन्द्रका प्रधानमन्त्री मिक्षु महानाम, कम्बोडिया सभाका प्रतिनिधि प्रमुख मिक्षु धर्माराम स्थविर, श्रीसका राजकुमार प्रीन्स पेटर, इङ्गलैण्डका विद्वान् मिक्षु संघ रक्षित, भारतका विद्वान् भद्रन्त आनन्द कोशल्यायन, तान-सेनका प्रतिनिधि प्रमुख मिक्षु शाक्यानन्द, कान्तिपुरका प्रतिनिधि प्रमुख मिक्षु सुबोधानन्द र आशाराम शाक्य आदिले दुई-दुई शब्द बोल्नुभएको थियो ।

त्यस समारोहमा तत्कालीन गृहमन्त्री विश्वेश्वर-प्रसाद कोइराला (सन् १९१४-५२) ले स७७८ रूपमा भन्नुभएको थियो—

‘भगवान् बुद्ध-धर्मको दृष्टिकोणबाट साव होइन राजनीति दृष्टिकोणबाट पनि एक महान् पुरुष हुनुहुन्छ । जुन किसिमको प्रजातन्त्रको आशा एवं आकांक्षा हामी गर्दछौं, त्यस किसिमको प्रजातन्त्र (गणतन्त्र) रहेको देश बैशालीका वहाँ (बुद्ध) सदा प्रशासक (विशेष पक्षपाती) हुनुहुन्छ । बैशाली (बज्जी वा लिच्छवी) गणतन्त्रलाई अविच्छिन्न रहिरहन जुन सात अपरिहानीय धर्मको उपदेश दिनुभएको थियो त्यो हामीले पनि प्रश्ययन, मनन र धालन गर्नुपर्ने अत्यावश्यक देखिन्छ

आशाछ, सारिपुत्र र महामौद्गल्यायन महास्थविर दूयको पवित्र अस्थिधातुको प्रभावबाट हामी सबैमा मातृ-भाव एवं मन्त्रीभाव वृद्धि हुनेछ ।

२३ कात्तिकदेखि एक हप्तासम्म पवित्र धातु आनन्दकुटी विहारमा दर्शनको निमित्त राखिएको थियो ।

१ मंसिर २००८ का दिन अग्रशावक धातु ललितपुरबासी

श्रद्धावानहरूको दर्शनार्थ ललितपुरको नागबहाल (स्वागत-स्थल) मा लगियो, जहाँ ३ दिनसम्म धातुदर्शनकार्य सम्पन्नभएको थियो । पहिलो दिन, तत्कालीन युवराज श्री ५ महेन्द्रवीर विक्रम शाहदेवको समाप्तित्वमा स्वागत समारोह भएको थियो । त्यस दिन ललितपुर स्वागतसमितिका प्रमुख धर्मादित्य धर्मचार्य (ने. सं. १०२२-८३) ले “महाबोधिसभा” का प्रधानमन्त्री देवप्रिय बलि सिन्हालाई स्वणक्षरमा अंकित “एक अभिनन्दनपत्र” चढाउनुभएको थियो ।

४ मंसिर २००८ का दिन पवित्र अस्थिधातु चैत्य सुसज्जित भोटरमा राढी पाटनबाट भक्तपुर ल्याइयो । त्यस दिन दिनको २ बजे नवनिषुक्त प्रधानमन्त्री मातृक-प्रसाद कोइरालाको समाप्तित्वमा एक वृहद् स्वागतसमारोह सम्पन्न भएको थियो । भक्तपुरको टौमठी टोल (पाँच तल्ले मन्दिरमा अवस्थित) मा सम्पन्न भएको त्यस कार्यक्रममा भक्तपुरका श्रद्धावान् महानुभावहरूले ५ मार्ग २००८ का दिन मध्याह्नसम्म धातुदर्शन गर्ने सौभाग्य पाएका थिए । दिनको १ बजे धातु बनेपा पुऱ्याइयो । बनेपामा पनि भव्यरूपमा स्वागत एवं दर्शन गराइसकेपछि बेलुकी पवित्रधातु धर्मोदयसभाको शाखाकार्यालय श्रीघःविहार कान्तिपुर ल्याइयो ।

६ मंसिर २००८ का दिन दिनभर श्रीघःविहारमा कान्तिपुरबासीहरूले पुनः धातुदर्शन गर्न पाइयो ।

७ मंसिर २००८ का दिन, मध्याह्नको २ बजे गोचरण हवाहग्रहामा आगमनका बेलामाजस्तै श्री ५ त्रिमुख वीर विक्रम शाहदेवले नै पवित्र धातु चैत्य महाबोधि सभाका उपसभापति डा. माधोराम साफटको हातमा अर्पण (जिम्मा) गरिदिनुभएको थियो ।

त्यस दिन कान्तिपुरको ‘पवित्र धातु स्वागतसमि-

ति” को तर्फबाट श्री ५ विभुवन बोर विक्रम शाहदेवले “महाबोधिसमा” लाई कृतज्ञतास्वरूप एक भव्य बुद्धमूर्ति प्रदान गरी विदाइ गर्नुभएको थियो ।

त्यस दिन धारु आगमनको दिनमा जस्तै सम्पूर्ण नेपालीहरूलाई सार्वजनिक छुट्टी (विदा) नेपाल सरकारले दिएको थियो ।

यसको वर्षदिनपछि २६ नवम्बर १९५२ का दिन साँचीमे, जहाँ अग्रशावक सारिपुत्र र मौद्गल्यायन महास्थविरको अस्थिधारु उत्खनबाट अलेकजेण्डर कनिधम र वहाँको मित्र केपटन एफ. सी. मेसीले घेटाउनुभएको थियो, एक अन्तर्राष्ट्रिय संस्कृतिसम्मेलन सम्पन्न भएको थियो, जसमा तत्कालीन भारतका उप-राष्ट्रपति डा.

सर्वपल्ली राधाकृष्णको समाप्तित्वमा सम्मेलन सम्पन्न भएको थियो । भारतका तत्कालीन प्रधानमन्त्री पं. जवाहरलाल नेहरू, बर्माका प्रधानमन्त्री ऊ नु आदि विशिष्ट व्यक्ति एवं बौद्धविद्वानहरूले त्यस सम्मेलनमा साँचीको महत्वबारे बोल्नुभएको थियो ।

३० नवम्बर १९५३ का दिन त्यहाँ नवनिर्मित ‘चेतिय गिरी विहार’ को समुद्घाटन पं. जवाहरलाल नेहरूको तर्फबाट सम्पन्न भयो र पवित्र अग्रशावक धारु त्यहाँ प्रतिष्ठित गरियो । विशेषतः यसै को निर्मित (पवित्र धारु) त्यस विहारको निर्माणकार्य भएको थियो ।

शून्यमा सबै देखदछु

-- तोषण शाक्य

म कवि होइन, कविता चाहन्छु,
म ज्ञानी होइन, ज्ञान खोजदछु ।

म सप्ना होदन, सप्ना देखदछु
म विज्ञान होइन, विज्ञान भोगदछु ।

मेरो कलम हातमा, दिमाग कोर्दछु
मेरो पाउ भईंमा, मन दौडाउँछु ।

म आत्मा होइन, आफू ठान्दछु ।
म भगवान् होइन, बुद्ध खोजदछु ।

म सबै हूँ, शून्य भन्दछु
जहाँ शून्य छ, के के देखदछु ।

बुद्ध सिद्ध थिए

- यजराज वज्राचार्य, वैद्यभूषण

(रसिक बिहारी मंजुलको 'बौद्ध सिद्ध' बाट)

आजसम्म पाइएका लगभग उच्चान्सय प्रतिशत (६६./.) बुद्धका मूर्तिहरू सिद्ध योगीश्वरको मौनमुद्रामा बनेका पाइएका छन् किनभने बुद्ध ज्यादै ठूला योगीश्वर, तापस, भूमण तथा सिद्ध पुरुष थिए। बार्णनिक धरातलमा यस कुराको खोजको एक ठूले प्रसिद्ध प्रमाण हामीलाई यस कुराबाट पनि थाहा हुन्छ कि आदि अंकराचार्यका गुरु गोविन्दाचार्य, र गोविन्दाचार्यका पनि गुरु गौडपादाचार्य, जसले माण्डूक्योपनिषद्को कारिका लेखेका छन्, त्यसमा उहाँले बुद्धको सिद्धत्वको प्रशंसा गर्दै भन्नुहुन्छ—

'ज्ञानेनाऽकाश कल्पेन धर्मान्यो गगनोपमान् ।

ज्ञेयाभिन्नेन सम्बुद्धं तं द्विपदां वरम् ॥'

अर्थ— 'ज्ञेयधर्महरूमा अभिन्न आकाश कल्पज्ञानले जसले आकाश सहसा प्रदार्थहरूलाई जानिलियो, त्यस द्विपद श्वेष्ठ सम्बुद्धलाई म नमस्कार गर्दछु ।

बुद्धको आविर्भावकालमा योगीहरू र सिद्धहरूको सम्मान थियो। बुद्धमा योगी तथा सिद्धहरूको शक्ति विद्यमान थियो। एक साथ धर्मसेनापति सारिपुत्र र उत्कृष्ट विद्वान् महामौद्गल्यायन जस्ता भेदावी ब्राह्मण विचारकहरूलाई आपना शिष्य बनाएर बुद्धले आपनो समकालीन समाजमा आपनो व्यक्तित्व जमाउनुभएको थियो। बुद्धको मन्द मुस्कान भएको मुखारविन्दमा जून दैवीस्मितिको रूपमा सेधै ने प्रसन्नताले विराजमान रहन्थ्यो; त्यसमा उहाँको सबैलाई आकर्षण गर्ने रहस्य

रहेको थियो। यहो उहाँको विश्वलाई जित्ने शक्ति थियो। आवस्तीको चमत्कार, संकाश्यको चमत्कार, वंशालीको चमत्कार यस्ते अरु अनेक चमत्कार आदिले बुद्धको सिद्धत्वलाई लिएर बौद्ध-साहित्यमा अनेक अनेक कथानक भरेका छन्। बुद्धका अनेक रूप छन्। उहाँ तात्त्विक पनि थिए, सिद्ध पनि। उहाँ योगी पनि थिए, अनि आध्यात्मिक शक्ति सम्पन्न पनि। उहाँको अलौकिकता कहाँ थिएन? उहाँ पूर्ण सिद्ध थिए। उहाँले जे चाहन्थ्यो गर्नुहुन्थ्यो। उहाँको सामना गर्ने शक्ति कसैमा पनि थिएन। बडा बडा सम्भाट उहाँको आगाडि सुकदये र सारा जनता उहाँको अनुगमन यसरी ने गर्दथे मानो उनीहरूलाई वशीकरणशक्तिले बाँधेको छ र उहाँको शक्तिले मुख छन्। बुद्धको शायद यस्तो जीवनी ने छैन जसमा उहाँको सिद्धत्वको छाप नहोस्।

एक कुरोले बुद्धलाई संसारका अरु सिद्धहरूभन्दा फरक गरेको छ। त्यो हो, बुद्धले सिद्धिको चमत्कार धर्मको लागि मात्र गर्नुहुन्थ्यो। उहाँको चमत्कार निष्प्रयोजन हुँदैनथे। यस विषयमा भगवान् बुद्धको जीवनको एक घटना लिङ्। (यस घटनाको बारेमा 'कादम्बिनी' को नवम्बर १९६४ मा प्रकाशित विज्ञ प्रकाश बेरी भनेले 'सिद्ध, जिसके शरीर से प्रकाश निकलता है' शीर्षकमा बुद्धको घटनाको वर्णन गर्दै लेखेको थियो)। घटनाको विवरण संक्षेपमा—

एक समय बुद्ध आपना शिष्यहरूका साथ गइरहे का थिए। बाटोमा एक नदीको तीरमा पुये। नाउ(डुङ्ग)

न आएको ले तथागत नदी पार गर्न पर्खिरहनुभाएको थियो । कहाँबाट एक साधुआएर आपनो खरा (डा) उलाएर नदी पार गरेर गयो । त्यो देखी बुद्धका शिष्यहरू ताज्ज्वल मानिरहे । तिनीहरूले आपना गुहसित त केही भनेनन्, तर तथागतले तिनीहरूको मनमा चलेको कुरा जान्नुभयो । अनि वहाँले सहज भावनामा शिष्यहरूसित सोधनुभयो — “तिमीहरू त्यस साधुको चमत्कारमा ताज्ज्वल भयो होइन ?” शिष्यहरूले स्वीकारेर टाउको हल्लाए । तथागतले मुस्कुराएर भन्नुभयो— “तब तिमीहरूको मनमा यो कुरा पनि आयो होला— ‘हात्रा शास्ता (गुरु) ले यस्तो किन गर्न सकेन?’ वास्तवमा त्यस साधुले चमत्कार देखाएर डुङ्गाबाट नदी पार गर्नमा खर्च हुने केही पैसा

बचायो, के यही त्यसको जीवनको साधनाको मूल्य हो ? त्यो जीवनको सत्यसम्म पुणेको छैन ।”

यस उद्धरणाबाट यो स्पष्ट हुन जान्छ कि बुद्ध र बहाँका सबै शिष्यले तन्त्र-मन्त्र-यन्त्र र त्यसका चमत्कार-हरूको प्रदर्शन तबमात्र गर्दैथे जब त्यसबाट ईर्ष्यप्रचारको काममा कुनै सहायता हुने त्रुट्ट । चमत्कारको लागि मात्र चमत्कार गर्नु बौद्ध-सिद्धहरूले कहिल्यै इच्छा गर्दैन्थे । इतिहासमा यस्तो एक पनि उदाहरण छैन, जब बुद्ध अथवा बहाँको कुनै शिष्यले चमत्कारको लागि चमत्कार प्रदर्शन गरेको होस् ।

अनाथम्ह मिसा गौतमी जुल - असृतमान शाक्य इतुबाहा: यै

सीम्ह मच्ज पाद्याया:
विरूप जुइकावःम्ह व मिसा
जेतवन विहार छगुलि थवेक
चिल्लाय चिल्लाय दंक ख्वयावःम्ह ।

वया उपरय थःनालिम्ह सुमन्त
हाः ! जिपुता धका:
घय घय पुयाए
हिहीललैं ख्वयावःम्ह व मिसा

मस्यु वं जन्म जुयाः छन्तु सीमानि धका:
बुद्धया उपदेश न्यनाः देन्यंक चाःहिल व
अले जन्म जुयाः छन्तु सीमानि धैगु थुइकल व
बुद्धया शरणस वन व
कृशागौतमी खः व ।

बौद्ध स्वार्थ त्वःते मा:

- सुवग शाख

नखः धकाः हिसा यायेगु
बुद्धया धर्मय गनं मदु,
मथुइक पुजायाः जुइगु
बुद्ध विरोध याः गु दु ।

संस्कृति मखु व धात्ये
कर्पिन्त स्याये पालेगु,
संस्कृति उगु हे खः न्हां
सदां उद्धार यायेगु ।

ज्ञान ला मदुगु मखु
बहु स्वार्थ स्वच्चाः गु दु,
बुद्धया वचन मखुगु
ल्यहैथनाः वाये माः गु दु ।

"SMOKE BY NIGHT, FIRE BY DAY"

Bhikkhu Kumar Jiva

THAILAND

"Smoke by night" refers to sleeplessness, restlessness. A sufferer from this complaint lies all night with hand on brow, planning on going after this and that, working out how to get money, how to get rich quickly and get the various things he desires. His mind is full of "SMOKE." All he can do is lie there until morning, when he can get up and go running off in obedience to the wishes of the "SMOKE" he has been holding back all night. This fervent activity is what the Buddha referred to as "FIRE BY NIGHT". There are the symptoms of a mind what has not achieved tranquility, a mind that has been deprived of spiritual nourishment. It is a pathological hunger and thirst induced by the defilement called craving. All night long the victim represses the smoke and heat, which in the morning becomes fire, and then blazes hot inside him all day.

If a person is obliged, throughout his entire life, to suppress the "SMOKE BY NIGHT," which then becomes "FIRE BY DAY," how can he ever find peace and cool-

ness ? Just visualize his condition. He endures suffering and torment all his life, from birth up until he enters the coffin, simply for lack of the insight that could completely extinguish that fire and smoke. To treat such a complain one has to make use of the knowledge provided by the Buddha. The smoke and fire diminish in proportion to one's degree of understanding of nature of things

As we said, Buddha has a number of different aspects of sides. Just as the same mountain when viewed from a different direction presents a different appearance, so different benefits are derived from Buddhism according to how one looks at it. Even Buddhism has its origins in fear not the foolish fear of an ignorant person who kneels and makes obeisance to idols of strange phenomena, but a higher kind of fear, the fear of perhaps never attaining liberation from the oppression of suffering we experience. The real Buddhism is not books, not manuals, not world-for-world repetition from the Tripitaka, nor is it rites and rituals.

These are not the real Buddhism.

The real Buddhism is the practice, by way of body, speech and mind that will destroy the defilements in part or completely. One need not have anything to do with books or manuals. One ought not to rely on rites and rituals or anything else external, including spirits and celestial beings. Rather one must be directly concerned with bodily action, speech and thought, that is, one must persevere in one's effort so to control and

eliminate the defilements that clear insight can arise. One will then be automatically capable of action appropriately, and will be free of suffering from that moment right up to the end,

That is the real Buddhism This it is that we have to understand. Let us not go foolishly grasping as the tumour that is obscuring Buddhism, taking it for the real thing.

Friend

In the choice of our friends, we are asked to exercise care against, those who try to embellish one's ego in order to gain some uenefit. We shonld also keep a dirthance from their deeds and thore who follow only a 'one way traffic' system, that is, to receive only, but not to give.

बुद्धया खँय् हिन्दू-उग्रवाद

- मिक्षु निर्गुणानन्द वंबई

बुद्धगयास च्वंग प्राचीन भगवान तथागत बुद्धया
विश्वप्रसिद्ध (वज्रासन) युकियागु थोंतक न संसारया
४० गू देशय वास यानाच्वर्णि २०० करोड बौद्धतयसं
पूजा संस्कार यानाच्वंगु दु। विश्वहिन्दू परिषद्या विसं
लूट पाट दायेदीगु यानाच्वनेगु जक मखु बोधिवृक्षयात
समेतं त्वा:लहायेग आदि घृणित ज्या यानाच्वंगु च्व
सारा बौद्धजगत्या लागी दुर्भाग्यपूर्णगु विवय खः।
१६-५-१६६२ कुन्हु उग्रवादी हिन्दूतयसं महाबोधि
मन्दिरया दुने वनाः हे गुण्डागर्दि याःवंगु खः। च्व घृणित
व नौचतापूर्णगु ज्या यानाच्वंगु स्वयं थःगु तुतिइ थम्हं हे
पां पाःगु समान खः। युगु सत्य याकन हे इमित अवबोधि
जुयावंतिनि ।

बुद्धगयाया शंव महन्तया भनाइ दु कि बुद्ध
हिन्दूतय देवतापिनि गुंगूगु अवतार खः। उकियानिम्ति
च्व बुद्धगयायागु बुद्धमन्दिरय जिमिगु न अधिकार दु। जि
प्रश्न यानाच्वनांगु दु कि यदि बुद्धअवतार खः धैगुजूसा
रामायणसबुद्धयात खु नास्तिक धकाः छाय च्वयातलले?
छु बुद्ध धाथें हे अवतार खः धैगु जूसा खु, नास्तिक ज्वी
फैला? गये कि - “यथा हि चोरस्तथा हि बुद्धः स्तथा-
गत नास्तिकमात्र विद्धि ।”

(वाल्मीकि रामायण अयोध्या काण्ड १०६-३४)

कुमारिल भट्ट गुहा कि न्हापा व बौद्ध मिक्षु
जुयाच्वने धुक् हा खः। लिपा विधर्मी जुयावन। व धया-
तल कि सत्य हे खःसांतवि बुद्धोपदेश खिचाया छेगुली
दुने च्वंगु दुर थे उपयोग याये योग्य मजू धकाः कनातल।

गये कि “सन्मूलमवि अर्हिसादि स्वदन्ति विक्षिप्त क्षीरवद-
नुपयोगो ।” (तन्द्रवार्तिक)

शंकराचार्य बुद्धयात अन्तसन्त खं लहाइम्ह
संसारया दुध्मन धकाः धयातल। गये कि, “सुगतेन
स्पष्टोकृत आत्मनोऽसम्बन्धप्रलापित्वं प्रद्वेषी वा
प्रजासु”

(शंकराचार्यकृत ब्रह्मसूत्र भाष्य २-२-३३)

वाचस्पति मिश्रं बुद्धयात म्लेच्छ पशुप्राय,
पुरुषापसद अगमाभासक आदि कथं विश्लेषण यानातये
धुकुगु दु। गये कि शाक्य मिक्षुनिश्चन्धक नामागमा भासा;
भरहिदा भवन्ति एतेषां कश्चिन् म्लेच्छादिभिः पुरुषापसदेः
पशुप्राये। (वाचस्पति मिश्रकृत सांख्यतत्त्व कौमुदि)

थज्याः थज्याःगु विवरणं स्पष्ट जू कि बुद्ध सुपाणु
अवतार मखु धेगु, अये अवतार काये फुपि सुं हे दुगु मखु।
च्व अवतारवाद मिथ्रतय यहूदि व यूनानितयसं भारतय
हःगु खः। उकियागु हे नवकल ब्राह्मणतयसं थःगु पुराणय
यानायकूगु खः। बुद्धयात दश अवतारय दुध्याकुपु
बुद्धप्रभावयात नुनाछ्वयेया लागी ब्राह्मणतयसं बेक्षाःगु
नकसां याःगु घड्यन्द्रसम्म खः। यदि बुद्ध अवतार खः
धैगु जूसा ब्राह्मणतय दश अवतारतय मूर्तिया विच्य बुद्ध-
मूर्ति छगु न तयेमाःगु खः। धातये सत्यागु खें च्व खः
कि थौं भारतय हिन्दूतयगु करोडौ मन्दिरत दु परन्तु
छगुली हेनं बुद्धमूर्ति मदु। थौंकि नं स्पष्ट जू कि बुद्ध
हिन्दूतयगु अवतार ज्वीगुली छुं छगु तापाःगु सम्बन्ध हे
नं दुगु मखु ।

ग्रवतार खः ला धंगु छेयात छकवः वालास्वये—
बुद्ध हिन्दूतय् ग्रवतार खः धंगु जूसा उकियात इमिसं रक्षा
यानातये मा:गु खः। उल्टा बौद्धतय् २५०० बुद्ध
विहार, विद्याकेन्द्र संघाराम, शंकराचार्यया दलालतय् सं
थनि जिछसः दै न्हापा राजशक्तिया बलं धवस्त याना
छ्याः व कुक्यसं थःगु मन्दिर दयेकाविल। शंकरदिविजय
धंगु संस्कृतग्रन्थय् युलितक धयातःगु दु कि “श्रातेषु
आतुपारादी बौद्धानां बृद्ध बालकम्, न हन्ति यः स हन्तव्यो
मृत्युरित्येव स नृपः। अर्थात्— उगु समयस जुजुपिनिगु एव
हुकुम दु कि हिमालयं निस्ते समुद्रय् तक च्वंच्वंपि मचा
बुरातय् सं बौद्धतयत सुनां स्थाना छवमखु वयात मृत्युरिण्ड
वी योग्य जू।

युगु प्रकारं जुजुया आज्ञाद्वारा बौद्धतयत देशद्वोही
धकाः कनाः इमिगु सामूहिक हत्या याके व्यूगु जुयाच्वन।
उगु बखतयतक भारतय् १० करोडं मयाक बौद्धत दुगु खः
छाय् धाःसा ५ गूगु शताविद्या व्यासं थःगु भविष्यपुराणय्
स्वीकार याःगु दु कि थनि १५ सः दै न्हापा १० करोड
बौद्धत भारतय् दु धकाः च्वयातल। गये कि, “दश कोट्सः
स्मृता आर्या वभूव बौद्धमार्गिणः (भविष्यपुराण खण्ड-४
अध्याय-११ इलोक-३३) हानं ७ गूगु शताविद्या वयय्
याकी हुएन सांगं भारतय् १५ देतक न्यासि वनाः चाचाः
हिला: २५०० गू बुद्धविहार, शिक्षाकेन्द्र व १,६०,०००
मिल्पुंपि निनायंकूगु खः। इपि सकले है प्यव्यवय् स्वव्यव
गूगु शताविद्या ब्राह्मणतय् सेगु बाकिदनिगु प्यव्यवय् छब्ब
११६७-१२०३ या विच्य श्रवी लुटेरातंसे व विदेशी
आतताथीतय् गु शिकार ज्वी धुकुगु जुयाच्वन। स्पष्ट
जुयाच्वंगु दु कि बौद्धतय् संहार १० गू करोडं मयाक
ब्राह्मणतय् सं याकुगु खः। श्राः उगु प्रतिक्रियायागु
बदलाकायेगु समय थंकः वयाच्वंगु दु। बुद्धं बदला
कायेगु व प्रतिर्हसा यायेगु ज्याय् विश्वास यानामविज्या:

श्रेये जूसां तवि इतिहासं सुयात छूट बीमखु। वं स्वयं
हे बदला काइ। वंत मुनानं हे पनातये फंमखु। हानं १०
गू करोड बौद्धत सिनावनेया लागी तंयार जुयाच्वंगु दु
छाय् धाःसा बुद्धभूमि पाखण्डवादी धर्म समाप्त मजूतले
यात सिनावनेया लागी बौद्धत वया हे च्वतिनि।

बाबर मस्तिष्यात स्यंका: उकी हिन्दूमन्दिर दयेके-
गुली उद्योग यानाजूपि धर्मान्ध हिन्दूतय् मध्यय् यदि
भ्याभ्यचा हे जक जूसां नैतिकता ल्यंदनि धंगु जूसा,
बौद्धतय् गु प्रधानमन्दिरयात इमिसं जवर्जस्त यानाः कब्जा
यानातःगु खः, उगु मन्दिरत बौद्धतयत लित विया
बीमाःगु खः गुगु कि बद्रिनाथयागु मन्दिर ११ सः दै
न्हापा व मन्दिर बुद्धविहार खः। यौं अन च्वंगु मूर्ति
बौद्धतय् गु खः। जगम्नाथ पुरी (ओरिसा) १६०० दै
न्हापा बुद्धविहार जुयाच्वंगु खः गुकी बुद्धयागु दन्तधातु
स्थापना यानातःगु खः। युगु हे प्रकार कांचिपुरम्
(तामिल नाडू), कोडंगलुर शबरीमध्य (केरल) धर्म-
स्थल (कर्नाटक) पडरपुर (महाराष्ट्र) गया (विहार)
उज्जैन (मध्यप्रदेश) काशी व मथुरा (उ. प्र.) खेगु न
हलंडः हिन्दूतय् गु मन्दिर बौद्धतय् गु विहार धवस्त यानाः
थुनाः उकिया द्यने हे दयेकातःगु खः गुकियागु
विस्तार सहित प्रमाण जिमिके दु। व मन्दिर व्याकक मुक्त
यानाकायेया लागी झीसं विचाःयानास्वयेमाली तिनि।

राम

भारतयागु इतिहासय् सुं हे ‘राम’ जुयाच्वंगु मडु।
सुनानं हे एव सिद्ध याये फंमखु कि युगुदेशया इतिहासय्
सुं राम धंह्य नं जुया वंगु धंगु। रामायणयाम्ह राम
जूगु दयेकु। रामायण धंगु छगु काव्य (कविकल्पना)
सम्म खः। इतिहास मखु। कविकल्पनास आपाःयानाः
गफ हे जक जुया: सत्यता बिलकुल हे म्हो जुयाच्वनी। राम
धंह्य मु? मनुस्मृतिइ च्वंह्य छहा चिनिया खः। व चीन

देशया शुंग प्रान्तं भारतय् बःःम्ह खः। अनं वयाः यन द्राह्मण जुल। पुष्यमित्र शुंग धंगु नां प्रसिद्ध जुल। वं मौर्यसम्राट्याथाय् नोकरी यात। लिपा सेनापति जुल। अनंलि वं बौद्धसम्राट् प्रशोक्या छ्यमचा बृहद्रव्य मौर्य-यात धोखा बियाः स्यानाः १८५ ई. पूर्वस थः स्वयं जुजु जुयाकाल। श्व भारतयाम्ह दकलय् न्हापाम्ह जुजु खः। वं लाखोलाख बौद्धतय्गु सामूहिक हत्या याकल। छम्ह बौद्धमित्रुया छ्य छगःया लागी १०० गु दिनार बकस झीगु धोषणा याकल। थुकि खुशि जुयाः द्राह्मणतय्सं वंत रामयागु रूप बिल। हानं रामायण नां जुयाच्चंगु दन्तकथाया रूपय् छगु ग्रन्थ च्वके बिल। श्व जुलसां ई. शू. १८५-१४६ यागु ऐतिहासिक घटना खः। शुंग भगवान् भखु छम्ह नमकहराम, स्वामिद्रोही, विश्वास वातक विदेशी दुष्ट द्राह्मण खः। युगु सत्यात छुं गुगु हे कुतकं हे नं भखु धकाः धाये फंमखु।

कृष्ण

कृष्ण मथुराया कुशाणवंशी जुजु बासुदेव एहा चीनजात-याम्ह खः। कुशाण याना हे: कृष्ण शब्द दयावःगु खः गुह्य प्रसिद्ध बौद्धसम्राट् शक कनिष्ठक्या बौ विमकफस ५५. ई. मूलतः सिद्धियांग (चीन) या निवासी जुयाच्चन। १७६ ई. सं. स मथुराया बौद्ध जुजु बासुदेवं धर्म परिवर्तन मयाः बौद्ध वैष्णव जूवंगु खः। श्वयात हे हिन्दु-तय्सं कृष्ण भगवान् धकाः धयाच्चन। वयात १८ बवः तक मथुरां धर्म परिवर्तन याःयुया कारण बौद्धतय्सं पितिनाल्लवःगु खः। श्व विधर्मीयात मथुरां विसिका छ्वयि-निगु नेतृत्व मगद्या बौद्ध जुजु जरासंघ यानाबिज्याःगु खः। अन्तस व जुजु गुजरातय् वनाः शरण काःवने माल। श्रीमद् भगवत् नां जुयाच्चंगु संस्कृत पुराण श्व हे बासुदेवया प्रशंसायो लागी हे जक च्वकूगु खः। स्वंगु लोकया मालिक अथवा परमात्मा मथुरां गये बिस्युवनेमाल ? श्व

बुलिजक लज्जा जनकगु खः कि परमेश्वरया अवतार यःगु ज्यान बचय्यानाःविस्युवन। शुषि निगुति कथा (राम व कृष्णयागु) च्वकेगुया प्रयोजन जुयाच्चन भारतं बौद्धतय्त मदयेकाछ्यैगु व द्राह्मणतय्त सितिकं हलुवा-पुरिया प्रबन्ध यायेगु जुयाच्चन। युगु व्यास ईपि सपूर्णरूपं सफल नं जूगु जुल।

‘जीवनया मत’

- सविता धारुवा:

पालचाय् मत सीन

छायधासा अन फय् वः
च्याकेगु इच्छासा फय्या वेग पँ।

फय्यजक पनां गन च्याइ ?

यदि उकी इताः फूसा
च्याकेगु इच्छासा इताः सायाव्यु।

इताः जक सायां गनं च्याइ ?

यदि उकी चिकं फूसा
च्याकेगु इच्छासा चिकं सायाव्यु।

सदां तये यःसा इताः गवलाव्यु
फय्या वेग पनाव्यु
चिकं सायाव्यु।

इताः नं चिकं नं मन्त धायेव
व सदांया लागी मी
अथे हे मनूतय् आयु नं कर्म नं फवी
सी छन्हु जीवनया मत।

श्रीष्ट गतिविषय

[नेपालीभाषा]

२०४९ भाद्र २७, काठमाडौं-

धर्मदेशना

यहाँको आनन्दकुटीविहारमा पूर्णिमाको कार्यक्रम अनुसार बुद्धपूजा, परिवाणपाठ, पुण्यानुमोदन र जलपान भोजन समेत भएको बेला महास्थविर भिक्षु अनिरुद्धले धर्मदेशना गर्दै घरमा राम्ररी छाना नछाएमा पानी चुहिने झें चित्तलाई राम्ररी संयमित नराखेमा रागद्वेषादि उत्पन्न नई मानिस विचलित हुन्छ भन्ने बुद्धद्वारा नन्दकुमारलाई दिइएको उपदेशलाई उल्लेख गर्नुभयो ।

वार्षिक साधारणसभा सम्पन्न

२०४९ आश्विन ११, काठमाडौं-

स्थानीय आनन्दकुटीमा आनन्दकुटीविहारगुठीको बीसौं वार्षिक साधारणसभा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरसमक्ष शीलप्रार्थना नई शुरूभयो । सो बेला गुठीका सचिव भिक्षु मंत्रीले गतवर्षको माइन्यूट उतार अवगत गंराउँदै २०४८/२०४९ को वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुतिका साथ आगामी वर्षका लागि आम्दानी खर्चको अनुमानित बजेट प्रस्तुत गर्नुभयो ।

सो बेला दिवंगत आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरद्वारा स्थापित यस गुठीको कार्यकारिणी समितिको चुनावमा भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको अध्यक्षतामा समितिको निविरोध पुनर्गठन भयो । सो अनुसार उपाध्यक्ष र सचिवमा क्रमशः न्हुँठेबहादुर वज्राचार्य र भिक्षु प्रजामूर्ति रहनुभएको छ भने सदस्यहरूमा भिक्षु अश्वदोष, भिक्षु कुमार काशयप, भिक्षु ज्ञानपूर्णिक, भिक्षु सुदर्शन,

भिक्षु महानाम, भिक्षु मंत्री, इच्छाहर्व वज्राचार्य, रम्बहादुर वज्राचार्य, पूर्णकाजि तुलाधर, बेद्धारत्न सिखाकार, भक्तिदास श्रेष्ठ, भाइकाजि रंजित, तीर्थनारायण मानन्धर, कनकमान शाक्य र सुवर्ण शाक्य रहनुभएको छ ।

सोही बेला आचार्य भिक्षु अमृतानन्दको सदिच्छा अनुसार वहाँ आफैले शुरू गरेर जानुभएको पालो-नेपाली नेपालभाषा शब्दकोष संस्पादनकार्यमा संलग्न रहनुभएका भिक्षु मंत्रीले वहाँले संभालिग्राएको आनन्दकुटी विहारगुठीको सचिवपद र ‘आनन्दभूमि’ बौद्ध मासिक पत्रिकाको व्यवस्थापक पदबाट दिनुभएको राजीनामा स्वीकृत गरियो ।

आनन्दकुटी विहारगुठीको साधारणकोषको विवरण

२०४९ आश्विन ११, काठमाडौं-

आनन्दकुटी विहारगुठीका सचिव भिक्षु मंत्रीले प्रस्तुत गर्नुभएको २०४९ आषाढ मसान्तको साधारण कोषको स्थिति तथा उक्त मितिमा समाप्त वर्षको अडिट रिपोर्ट अनुसारको आम्दानी खर्चको विवरण निम्नप्रकारको रहेको छ-

साधारणकोषको आम्दानी

रु.

बैंक व्याज -

२,३४,२८०।३६

प्रन्थ बिक्रीबाट -

१०,३८५।-

अमृताङ्गली क्यासेट बिक्रीबाट - २,७५०।-

जम्मा -

२,४७,४९५।३७

साधारणकोषवाट खर्च	रु.
विहार अनुदान -	४२,०००।-
धर्मप्रचार -	१०,१४०।-
जननी समारोह -	१२,२०७।-
पत्रिका प्रकाशन-टिप्पणी १	३०,५६२।७४
ग्रन्थ प्रकाशन-टिप्पणी २	५५,८८८।-
संस्थापन खर्च-टिप्पणी ३	६७,०७३।९६
जम्मा -	२,४७,६०१।७२
साधारणकोषमा बढ़ि (न्यून)	(४८६।३६)
वर्षारम्भमा साधारणकोषमा बरकी(न्यून) (७८२३२।६१)	
बैंकमोजदात-टिप्पणी ४	१८,२४०।-
अमृताङ्गली मिडियो निर्माण समितिसंग ३,७७१।-	
टिप्पणी-१ देखि ५ सम्म यस विवरणका अभिन्न अंग हुन्	२२,०९१।-
अक्षयकोषमा सार्न बाकी	(१,००,७३०।२७)
टिप्पणी-१ देखि ५ सम्म यस विवरणका अभिन्न अंग हुन्	
भिक्षु कुमार काश्यपलाई सहयोग	
२०४६ आश्विन २, काठमाडौं-	

आनन्दकुटी निवासी भिक्षु कुमार काश्यप पितृ-
थैतीमा जमेको पत्थरको शत्रुक्रिया यहाँको दीरथस्पताल-
मा गराई १५ दिन त्यहाँ बिताई उक्त रोगबाट मुक्त
हुनुभएको छ । वहाँ कत्यक्रियाको लगत ३७ दिनसम्म
उपासक भर्णमान शाक्यको सुश्रूषामा निजके निवास
स्थानमा रहनुभएको थियो । वहाँको अस्पतालवासको
अवस्थामा सानो रकमदेखि दशहजारसम्मको रकम प्रदान
गरी सेवागर्ने उपासक उपासिका भिक्षु अनागारिका एवं
ज्ञातिबन्धुद्वारा वहाँमा अद्वा व्यक्त गरिएको थियो ।

धर्मदेशना

२०४६ भाद्र १०, मकवानपुर-
हेटौडा ज्ञानमाला खलःको आयोजनामा परंपरा-

गत पंचदान दिवसमा पञ्चदान प्रदान तथा गुलाधर्म
समाप्तिका दिन ज्ञानमाला खल हुनुको सार्थ हर्षरत्न
बज्जाचार्यबाट धर्मदेशना र खलःका उपायक महारत्न
बज्जाचार्यबाट पुण्यकार्यमा संलग्न बालबालिकाहरूलाई
पदक प्रदान गरियो ।

[नेपालभाषा]

थारुभाषाया 'शाक्य बुद्ध' सफू उलेज्या जुल
१११२ यैला थव १५, यै -

अनया बुद्धविहारय युवा बौद्ध समूह व थारु
कल्याणकारी समाया आयोजनाय नेपालय दक्षिणय
न्हापां थारुभासं चैततःनु 'शाक्यमुनि बुद्ध' नांया बुद्ध-
जीवनीया सफू आवास तथा भौतिक योजनामन्त्री बलबहा-
दुर राईपाखें, उलेज्या जुल । उव्यलय सांसद् दिक्षु अश्व-
घोषं जनजातिया भाषा थकायेगु नमूना ज्या कथं पिहां
वःगु सफूयात च्वालासे राष्ट्रिय समाय बुद्धजीवनीया खे-
च्वाथीकेत सफूत इनाबियागु व धर्मनिरपेक्षताया सः
ध्वयेकागु खें कनाबिज्यात ।

सफूया च्वमि तेजनारायण धंजियार थारु थारु-
जाति बौद्ध ज्याः न बुद्धर्म थःगु परंपराय जक त्यना-
उकीया शिक्षा दीक्षापाले ज्ञान म्हो ज्याच्वंगुली थुगु सफूति
थारुसमाजयात बुद्ध व वया उपदेशयात छु भचाजक जूस
ध्वयेके फै धेनु आशा ध्वंकादिल । थुगु इवलय लसकुन-
न्वचु ध्युसे युवा बौद्ध समूहया नायः हर्षमुनि शाक्य नेपाल-
य बुद्धर्मप्रति षड्यन्त्र ज्याच्वंगुया इतिहास प्वलाः ति-
धर्मनिरपेक्ष कायम यायेगुया लागी सः त्यांच्वते माःगु न्हायनाबिज्यात । सभापतिया थासं सांसद् ऊँकारप्रसाद
गौचनं बुद्धर्मय मेर्पित हिस्यायेगु, तुतिज्वनाः सालेगु स-
सराःबीगु थें याःगु खें मदुगु व सकसितं कल्याण ज्वो-
खें हे जक दुगुलि बौद्ध जनजातिविसं थःथःगु मान्मान-
बुद्धया धर्म प्रचार प्रसार यायेमाःगु खें ध्वाथीकादिल ।

युगु सकूया पाण्डुलिपि बांताक स्वयाः माःथाय माःकथं
स्वाहालि यानाबिज्याःम्हु भिक्षु सुदर्शन महास्थविरं छबे-
हःगु संतुनायात त्रिरत्न मानन्धरपाखें प्रस्तुत जुल ।
शान्तरत्न शाक्यपाखें संचालित उगु ज्याइवः भिक्षु सुमं-
गल महास्थविरसमक्ष शीलप्रार्थना व माननीय रामजनम्
चौधरी थारूपाखें सुभाय देछानाः कवचाःगु जुल ।

शिलालेख प्रतिस्थापना

१११२ यैलागा ७, यल-

थनया थसिथा खुसिलेय नवनिर्मित सिद्धिमंगल
विहारय सिद्धिमंगल विहार निर्माण समिति व युवा बौद्ध
समूहया मंकाः गवसालय चित्रप्रदर्शनी, पंचशील अभियान व
धर्मदेशना जुयाःलि शिलालेख प्रतिस्थापना जुल । स्वयम्भू
ज्ञातमाला भजनखलः व सिद्धि मंगल विहार ज्ञानमाला
भजनखलःपाखें भजन जुयाः सुरु जूगु उगु ज्याइवः
सांसद् भिक्षु अश्वघोष महास्थविरपाखें उलाबिज्याःगुया
नापं भिक्षु कालुदायीपाखें विहारया सदस्यर्पित दसिप्तं
लःल्हाःगु जुल । अथे हे मूपाहाँया थासं सांसद् सिद्धि-
लालसिहपाखें धार्मिक स्वतंवताया मू कुलादिसे धर्मनिर-
पेक्षताया लागी कुतः ज्वीमाःगु खें कनादिल । उद्यलय्
न्वचु बिसे लुम्बिनी विकास समितिया सचिव प्रा. आशा-
राम शाक्यं लुम्बिनिइ आःतक जुयाच्चंगु निर्माणकार्यया
प्रगति न्हृद्यवेबिज्यात । अथे हे डा. केशवमान शाक्य व
राजु शाक्यं पंचशीलया प्रभाव सकारात्मक ज्वीगु खें
न्हृथनाबिज्यात ।

विहार निर्माण समितिया नायः बुद्धिबहादुर
महर्जनया समापत्तित्वय् जूगु उगु समारोहसं समितिया
उद्याधक्षं लसकुस न्वचु व सचिव दामोदर नेमकूलं प्रति-
वेदन तथा कोषाध्यक्ष रामदास महर्जनं आर्थिक प्रतिवेदन
प्रस्तुत यानादिल । युगु ज्याइवलय् विहारया लागी बुं

लःल्हाःम्हु कृष्णकुमार महर्जनया नापं बुद्धिराज वज्ञाचार्य,
धर्मरत्न शाक्य, भिक्षु कालुदायी व शान्तरत्न शाक्यपिनि-
पाखें न मन्तव्य प्रस्तुत जुल ।

वार्षिक उत्सव हन

१११२ दिल्लागा ६, यल-

थी थी ज्याइवः स्वना: थनया दीवंकर परियति
शिक्षालयया वार्षिकोत्सव भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरया
समापत्तित्वय् परियत्तिया विद्यार्थीपिनिपाखें त्रिरत्न वन्दना
जुयाःलि न्हृत । शिक्षालयया सचिव भिक्षु सुनीद्रपाखें
लसकुस न्वचु जुयाःलि उपसचिव मय्जु अमिता धाखवाः
पाखें वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत जूगु उगु उद्यलय् कोषाध्यक्ष
तुलारत्न शाक्यपाखें आर्थिक प्रतिवेदन प्रस्तुत जुल । अथे
हे भिक्षु डा. सुनन्द व आशारत्न शाक्यपिसं परियति
शिक्षाया महत्वबारय् खें कनाबिज्यात ।

विद्यार्थीतय् विचय् 'पञ्चशीलया महत्व' विद्यय्
ववत्तृवकला प्रतियोगिता जुयाःलि प्रथम, द्वितीय व तृतीय
जूपि अनलतारा धाखवाः, रचना धाखवाः व रजनी शाक्य
लगायत उक्त प्रतियोगिताय् व्वतिकाःपि विद्यार्थीतय्,
स्वयंसेवक, शिक्षक-शिक्षिकापित, विभिन्न कार्यक्रमय्
व्वतिकाःपि विद्यार्थीतय् १६ नं. बडाया सदस्य दिलिप
जोशीपाखें पुरस्कार प्रदान जुल । अथे हे ब. सं. २५३५
या वार्षिक परीक्षाय् बोर्डय् वःम्ह रजनी शाक्य व प्रथम
द्वितीय व तृतीय थ्रेणिइ पास जूपि ६२ म्ह विद्यार्थीतय्
भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरपाखें पुरस्कार वितरण जुल ।
प्रेमबहादुरपाखें न्हृकूगु थुगु समापं उगु शिक्षालयया
केन्द्राध्यक्ष अनगारिका सुशीलापाखें सुभाय द्यालाःगु जुल ।
उद्यलय् हे विठ्ठुरत्न शाक्य व हेराकाजि सुइकाःपाखें
म्हे हालाः न्यंकूगुया नापं आशारत्न शाक्य व लोकबहा-
दुर शाक्यपिसं नं मस्तय् बृद्धधर्मय् थक्षयं ववसायेकेग
(यसको बाँकी अन्तिम कभरमा)

प्रसक्त वार्षिक वर्ष वा: धर्मविजयात ।

धर्मचक्र प्रवर्तन दिवस हृत

१११२ दिल्ली धर्म १५, स्वप-

वरदा वरदेश बौद्धसमूहया व्यावालब् बृद्धपूजा-
वाय वरदान् बृद्धया प्रतिवाचात चतुर्यतयाः मगदेश
वाःहीकाः धर्मचक्र प्रवर्तन दिवस हृत । उद्यलय मूपाहां
श्यामकृष्ण कोजुः महामानव गौतम बृद्धं क्यनाक्षिज्याःगु
र्वेषु व उपदेशयात व्यावहारिक जीवनय द्युलेमाःगु खे
गृह्यवाः प्रवातन्त्र वर्यां धर्मय पक्षपात जुयाः धर्मनिर-
पेक्ष रात्र्य प्रवृगु चेष्ट कुर्यान्वित । अब हे जिल्ला
किलास समितिया उपसमापति व नगदेश गा. वि. स. या
कल्पक छृण्यवहावुर धजुः धर्मनिरपेक्षता व संस्कृतभाषाया
क्षिक्षावांस । विवर्य सरकारं यानाच्चवंगु ग्रविवेकी ज्यायात
वाचाः कथावित । नगदेश बौद्ध समूहया नायः जोगवहा-
वुर छवालपाँच लसकुस व्यवृ व तुलसीमान दुवालपाँचें
तुलाब् देठाःगु उगृहिलय बौद्ध समूहया सल्लाहकार
किला उम्माशोभनपाँचें धर्मचक्र प्रवर्तनया महत्त्व न्हृथनाः
धर्मदेशाना ज्ञन ।

Postage Stamp

To

वितरण हृत नसकेमा किर्तीपाठाउनुहोसा ।

“ब्रान्तदभ्यम्”

पत्रमंजुषा ३००७

काठमाडौं,
नेपाल ।